



T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM BİLİMLER ANABİLİM DALI

İSLÂM HUKUKU BİLİM DALI

**LEKE DUKAGJ N KANUNUNUN
İSLAM HUKUKUNA GÖRE TAHLİL**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HALİL MULAĞ

BURSA 2012



T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLER ANABİLİM DALI

İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

**LEKE DUKAĞJ N KANUNUNUN
İSLAM HUKUKUNA GÖRE TAHLİL**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HALİL MULAĞ

DANIŞMAN

Doç. Dr. ALİ KAYA

BURSA 2012

TEZ ONAY SAYFASI
T. C.
ULUDA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, İslâm Hukuku Bilim Dalı'nda 701023011 numaralı Halil MULAJ'ın hazırladığı "Leke Dukagjini Kanununun İslam Hukukuna Göre Tahlili" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı,/...../ 20.... günü -saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının..... (ba arılı/ba arısız) oldu una (oybirli i/oy çoklu u) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

...../...../ 20.....

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Halil MULAJ
Üniversite : Uluda Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim dalı : Temel İslam Bilimleri
Bilim dalı : İslam Hukuku
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa sayısı :
Mezuniyet Tarihi :
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ali Kaya

LEKE DUKAGJİN KANUNU'NUN İSLAM HUKUKUNA GÖRE TAHLİLİ

Bu çalışmamızda, Arnavutluk geleneksel hukukunun en önemli temsilcisi olan Leke Dukagjini kanununun en önemli konularının İslam hukukuna göre tahlili yapılmıştır. Çalışma, giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Dukagjinler ve Leke Dukagjini, Arnavutluk geleneksel hukuku, Leke Dukagjini kanunu ve onun bugünün Arnavutları üzerindeki etkisi hakkında bilgi verildikten sonra 20. Yüzyılın başında Leke Dukagjini Kanununu derleyen A. Shtjefen Kostandin Gjeçov'un kısa bir biyografisi veriliyor.

İkinci bölümde, konunun ilerleyerek Leke Dukagjini Kanunu'nun İslam hukukuna göre tahlili yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Leke Dukagjini, Kanun, Fıkıh, Arnavutluk, İslâm Hukuku

ABSTRACT

Name and Surname : Halil MULAJ
University : Uluda University
Institution : Social Science Institution
Field : Basic Islamic Sciences
Branch : Islamic Law
Degree Awarded : Master Thesis
Page Number :
Degree Date :
Supervisor : Assoc. Dr. Ali Kaya

ANALYSIS OF LEKE DUKAGJINI KANUNU ACCORDING TO THE ISLAMIC LAW

In this study Albanian traditional Law's most important representative Leke Dukagjini kanunu is analysed according to the Islamic law. This study consists of introduction, two main parts and conclusion.

In the first chapter is given directions about Dukagjins and Leke Dukagjini, about Albanian traditional law, about Leke Dukagjini code and its effects on the today's Albanians and a short biography of the gleaner of the code, Shtjefen Kostandin Gjeçov.

In the second chapter, we tried to analyse the code of Leke Dukagjini according to the Islamic Law going subject by subject.

Keywords:

Fiqh, Leke Dukagjini, Code, Albania, Islamic Law.

ÖNSÖZ

letim ve teknolojinin son derece gelişmesinden dolayı köy haline gelmiş olan bugünün dünyasında kültür, gelenek ve göreneklerini korumaya uğraşanların sayısı azdır. Bu çalışmamda bu köy dünyanın Avrupa kıtasındaki Balkan yarımadasının güney batısında bulunan Arnavutluk'ta bugünlerde dahi varlığını sürdürmeye çalışan bir ortaçağ hukuk sisteminden bahsedeceğim. Yaklaşık olarak altı asırdır varlığını, özellikle Arnavutluların kuzey ve kuzey doğusunda sürdüren ve geleneksel hukuk haline gelmiş olan bu hukuk sistemi Leke Dukagjini kanunu olarak bilinir. Uygulamaya girdiği zamanlar (15. asrın ortaları) Arnavutlar (aralarında az sayıda da olsa Müslüman olmuş olanlar da varsa) Hıristiyan bir millet olarak bilinirdi.

15. Asrın sonunda Arnavutluk topraklarının Osmanlı hâkimiyeti altına girmesiyle beraber Arnavutların arasından ihtida olanların sayısı artmaya başladı. 16. Asrın sonlarına gelindiğinde yüksek yerlerde ve ulaşılması zor olan bölgelerde yaşayan Arnavutların arasında Arnavutlar millet olarak İslam'ı din olarak seçtiler. İslam'ı din olarak seçmesi Arnavutları geleneksel hukuktan vazgeçmelerini kolaylamadı. Böylece Müslüman olmalarına rağmen aralarındaki davalarını eski geleneksel hukuku hükümlerine göre çözmeye devam ettiler. Bu çalışmamda bu olayın bir incelemesini yapmayı amaçlıyorum. Müslümanların aralarındaki sorunları bu hukuk sistemine göre çözmelerinde bir sakınca var mı yok mu açıklamaya çalışacağım.

Evvvela bana sabır ve gayret veren Yüce Allah'a (c.c.) hamdolsun. Bu çalışmamın ortaya çıkmasında kusuz en önemli katkı, danışmanım olan ve çalışmamın konusunun belirlenmesinden tamamlanmasına kadar geçen süreç içerisinde tüm meşguliyetlerine rağmen ilgilerini esirgemeyerek tezimle ilgili her hususta ufuk açıcı yönlendirmelerde bulunan, çalışmaları kolaylaştıran, çetireli fikirleriyle düşüncelerimin ufkunu açan ve çalışmamı sabırla yöneten Doç. Dr. Ali KAYA Bey'e müteşekkirim.

Son olarak, beni Türkiye'ye göndermekle büyük fedakârlık gösteren, dualarıyla beni hiç yalnız bırakmayan ve maddî-manevî destekleriyle hayatım boyunca yanımda olan aileme şükranlarımı arz ederim.

Ayrıca bize sundu ğu imkânlardan dolayı, bizim ba ğ arılı olmamızda büyük deste ğ i olan Türkiye Diyanet Vakfı'na minnet duygularımı sunarım.

Halil MULAJ

Bursa 2012

Ç NDEK LER

TEZ ONAY SAYFASI	
ÖZET	
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
Ç NDEK LER	V
KISALTMALAR.....	X
G R	1

B R NC BÖLÜM

I. DUKAGJ NLER VE LEKE DUKAGJ N	2
II. LEKE DUKAGJ N KANUNU VE ARNAVUTLUK GELENEKSEL HUKUKUNUN TEMS LC LER OLARAK D ER KANUNLAR.....	4
III. LEKE DUKAGJ N KANUNUNUN BUGÜN ARNAVUTLARI ÜZER NDEK ETK S	5
IV. AZ Z SHTJEFEN KOSTAND N GJEÇOV'UN KISA B R B YOGRAF S	7

K NC BÖLÜM

I. LEKE DUKAGJ N KANUNUNDA VE SLAM'DA A LE HUKUKU.....	9
A. A LE KAVRAMI VE A LE FERTLER	9
B. AKRABALIK SEBEPLER	10
C. EVL L K	11
D. DÜNÜR.....	13
E. EVL L K ENGELLER	13
F. SLAM HUKUKUNDA EVL L K ENGELLER	14
G. N AN.....	17

H. BA LİK PARASI	18
I. DÜ ÜN	19
. YASAK LİK (Z NA).....	20
K. BO ANMA	21
L. KADIN VE ONA VER LEN DE ER	22
II. LEKE DUKAGJ N KANUNUNDA M RAS	25
III. SLAM HUKUKUNDA M RAS	28
A. M RAS TANIMI VE M RAS SAH PLERL	28
B. M RASIN RÜKÜNLER VE SEBEPLER	32
C. VAS YET	32
IV. KANUNDAK CEZALARIN TÜRLER	34
V. SLAM HUKUKUNDA CEZA	36
VI. LEKE DUKAGJ N KANUNUNDA T CARET	39
VII. SLAM HUKUKUNDA T CARET	40
VIII. BORÇ	41
IX. VADE	42
X. HED YE	43
XI. YEM N	43
A. KANUNA GÖRE YEM N	43
B. K M YEM N EDER	44
C. BA KASININ YER NE YEM N ETME	45
D. YEM NDE “CEHALET” ARTI	45
E. YALAN YERE YEM N N CEZASI	45
F. YEM NDE ÜSTÜNLÜK	46
XII. SLAM HUKUKUNDA YEM N	46
XIII. D N VE D N ADAMLARI	48
A. KANUNDAK D N VE D N ADAMLARI	48
B. PPAZIN HAK VE GÖREVLER	49
C. K L SEN N ÇALI ANLARI VE H ZMETÇ LER	50
XIV. M SAF RPERVERLİK	50
XV. HIRSIZLIK	53
XVI. AH T (BESA)	55

XVII. ÖLÜM	56
A. LEKE DUKAGJ N KANUNUNDA KAN DAVASI	56
B. A LE Ç NDE ÖLDÜRME.....	57
C. KANIN AFFED LMES	57
D. VEFAT VE CENAZE MERAS M	58
E. SLAM HUKUKUNDA ÖLDÜRME CEZASI	59
SONUÇ.....	62
B BL OGRAFYA	64

KISALTMALAR

A.	: Aziz
a.g.e	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
bkz.	: bakınız
c.	: Cilt
m.s.	: milattan sonra
Mad.	: madde
s.	: sayfa
Thk.	: tahkik eden
Ty.	: tarih yok
v.d.	: ve devamı
v.s.	: ve saire
y.y	: yayın yeri yok
yay.	: yayınları

G R

nsan hayatı, toplum içerisinde geçen bir hayattır. Toplum bireylerinin ba ına gelen sıkıntılar ve anla mazlıkların çözümü insanların farklı toplumlarda farklı geli mi olmakla beraber hukuk tarafından çözülmü tür.

Eski zamanlarda ileti im ve göçün daha az oldu u dönemlerde toplumlar homojen özelli e sahip idiler. Günümüz ileti im devri oldu u için Dünya köy haline gelmi bulunuyor. Artık toplumlar homojen olmaktan çıkıp heterojen hale gelmi bulunuyorlar. Bu durum birden çok olmak üzere farklı hukuk sistemlerin aynı bölgede kullanılmaya çalı ılıyor.

Bu çalı mamızda Arnavutluk geleneksel hukuku olarak bilinen Leke Dukagjini kanununu bir örnek olarak ele aldık ve bu hukuk sistemindeki hükümlerin slam hukuku prensiplerine uygunlu unu açı a çıkarmaya çalı tık. Arnavutların %70'in Müslüman olduklarını göz önünde bulundurdu umuzda bu konunun önemi daha belirgin hale gelir.

Birinci bölümde Dukagjinler ve leke Dukagjini tanıtıldıktan sonra Leke Dukagjini kanunu ve Arnavutlukta varlık göstermi olan di er kanun örneklerinin tanıtımı yapılmı tır. Daha sonra Leke Dukagjini kanununun bugünün Arnavutları üzerindeki etkisi gösterilmi ve 20. Asrın ba nda Leke Dukagjini kanununun derlemesini yapmı olan A. Shtjefen K. Gjeçov'un kısa bir biyografisiyle bölümü bitirmi olduk.

Tezimizin ana konusunu temsil eden ikinci bölümde Kanunun en önemli konuları tek tek ele alınmı tır ve pe inde de slam hukukunun aynı konu üzerindeki prensipleri verilmi tir. Bu ekilde iki tarafın da hükümleri bariz ekilde ortaya çıkmı tır.

stifade edilen eserlerin kaynak olarak gösterilmesinde ise öyle bir yöntem takip ettik: Dipnotta kayna ın ilk geçti i yerde müellifin ve eserin tam ismi, varsa basıldı ı yer ve tarih verilmi tir. Bu eserlerin tam ismi de kaynakçada zikredilmi tir.

B R NC BÖLÜM

I. DUKAGJ NLER VE LEKE DUKAGJ N

Leke Dukagjini Dukagjin prensli inin prensi olan Pal Dukagjini'nin o ludur. 1410 yılında do du u 1481 yılında vefat etti i dü ünülüyor. Arnavutlar isimleri kısaltmayı çok seven bir millettir. Leke ismi de bunun bir göstergesidir. Leke ismi Aleksander (skender) isminin kısaltılması halidir ve böylece leke ismi büyük skender onuruna verilen bir isimdir.¹

Leke Dukagjini 15. Asrın batı dünyasında önemli e itim merkezi kabul edilen Venedik, Raguza ve kodra'da e itimini tamamlamıştır. Leke Dukagjini tarihte kurnaz ve bilge ki ili iyle öne çıkar.²

Leke Dukagjini Osmanlı sarayında (II. Murat sarayı) yeti mi olan skenderbey (1405 -1468) ile muasırdır. Tarihte ve bugün Arnavutluk milli kahraman kabul edilen skenderbey Kruja merkezli Kastriot prensli in prensidir. skenderbey'in askeri yetenekleri Leke Dukagjini'nin bu alanda gölgede kalmasına sebep olmu sa da hüküm verme, çözüm üretme ve kurnazlı ı Leke Dukagjini'nin tarihe girmesi için yeterli olmu tur. Dönemin en ünlü prensi olan skenderbey'in kanunu günümüze ula amazken askeri manada gölgede kalan Leke Dukagjini'nin kanunu asırları a ıp günümüze kadar ula mayı ba armı tır.

Dukagjinler'e gelince onlar tarihte ilk defa m.s. vii. asırda tarih kaynaklarında geçer. Dukagjin soyadının Mirdita köylerinden biri olan dukagjin köyünden geldi i dü ünenler oldu u gibi bu soyadın duka ile gjin (ki bunlar gjino lu anlamına gelir) kelimelerin birle mesinden ortaya çıktı nı söyleyenler de vardır.³

Dukagjinler 1202-1204 yılları arasında Arnavutlu un kuzey bölgesini ele geçirdiler ve merkezi Lezha olan Dukagjin prensli ini kurdular. 1356 yılında Osmanların Balkana ilk geçi lerinde Dukagjin prensli i Arnavutlu un kuzey do u bölgelerine de geni lemi

¹ Tonin Çobani, **Princi i perfolur Leke Dukagjini**, Enti botues lisian ve Toena yay, Tirane 2003,s. 26

² Çobani, age, s. 149

³ Çobani, age, s. 165

bulunuyordu. 1389 Kosova harbinde Osmanlılara yenik dü en balkan koalisyonunda Dukagjinler de vardı. 1406 yılında Dukagjin prensli in ba ına Pal Dukagjini gelir prensli in merkezi ise Kosova'daki Ulpiana ehri olur. 1410 yılında Ulpiana ehrinde daha sonra Dukagjin prensli in ba ına geçecek olan Pal Dukagjini'nin o lu Leke Dukagjini hayata geliyor. 1432 yılında Pal Dukagjini Osmanlılara ba kaldırmı olan Skenderbey'e (skenderbey) destek oluyor. Bu ba kaldırı ba arı ile sonuçlanıyor ve 1444 Lezha ehrinde yapılan skenderbey ahdi adı altında yapılan anla mada Pal Dukagjini skenderbey'i be bin askerle destekler. ⁴

Leke Dukagjini tarihi kaynaklarda ilk defa 1445 yılında skenderbey'in karde ini evlendirdi i dü ünde Leke Zakaria ile yaptı ı düello ile zikredilir. Bu iki prens bu düelloyu Leke Dushmani'nin kızı olan rena'nın kalbini kazanmak amacıyla yapıyor. Leke Dukagjini düelloda ma lup oluyorsa da 1447 yılında Leke Zakaria'ya pusu kurarak öcünü alıyor.

1446 yılında Pal Dukagjini'nin vefatından sonra Leke Dukagjini Dukagjin prensli inin ba ına geçiyor. Leke Dukagjini 1447 yılında Berat bölgesinin prensi olan Gjon Muzaka'nın Teodora isminde karde iyle evleniyor.

Bundan sonraki yıllarda 1451 skenderbey komplosunda adı geçti i için bir de 1461 Osmanlılardan yardım talep etti i gerekçesiyle II. Papa Piu tarafından aforoz edilmekle tehdit edildi i durumlar dı nda Leke Dukagjini hep skenderbey'in tarafında olmu tur.

1468 yılında kenderbeyin vefatından sonra Arnavut askeri birli in ba ına geçer. 1477 yılında Kruja kalesini korurken a ır yaralanıyor. 1479 yılında Venedikliler Osmanlılarla Arnavutlu un Türklerden i galini imzalamı sa da Leke Dukagjini direncini sürdürüyor. 1481 yılı Leke Dukagjini'nin ölüm yılı olarak dü ünülüyor ama mezarı ve cenaze töreni ile alakalı hiçbir ey bilinmiyor.⁵

⁴ Çobani, age, s. 166

⁵ Çobani, age, s. 170

II. LEKE DUKAGJIN KANUNU VE ARNAVUTLUK GELENEKSEL HUKUKUNUN TEMSİLCİLERİ OLARAK DİĞER KANUNLAR

Leke Dukagjini kanunu A. Shtjefen Gjeçov tarafından derlenmiş bir kanundur. Aziz'in vefatından sonra da 1933 yılında kitap halinde yayınlanmıştır.⁶ Bu kanun 12 kitaptan oluşmaktadır. Bu 12 kitapta da toplam 1263 madde bulunmaktadır. Bu kanunu Arnavutluk geleneksel hukukunun önemli temsilcisini yapan kişiler arasında diğer kanunlara nazaran daha geniş olması, daha fazla konu içermesi, daha erken bir tarihte derlenmiş olması ve en önemlisi daha geniş bir coğrafyada uygulanmış olmasıdır.⁷

Skenderbey'in Kanunu: Bu kanun 1936-1966 yılları arasında Dom Flia tarafından toplanmıştır. İlk olarak 1993 yılında Talya'da, Arnavutça dilinde bastırılmıştır. Kanunun yapısı ve girişi, aile, toplum sorumlulukları, yönetim prensipleri, ceza hukuku, suçlar hukuku ve kilise haklarını düzenleyen yedi bölümden oluşmaktadır. Girişte kanunun yapısı ve onun yetkisini gösteren konular yer almaktadır. Bu kanunda hukuki kaidelerin yanında, ahlaki kaidelere de yer verilmiştir. Skender Bey'in kanunu, Leke Dukagjini'nin kanununa benzese de, farklı zamanlarda uygulandıklarından dolayı aralarında farklılıklar da bulunmaktadır. Skenderbey'in kanununda, zamanın gereği olarak İslam ıriyatından da alıntılara rastlanmaktadır. Çünkü bilindiği gibi Osmanlı yönetiminde iken, Arnavutların çoğu İslam'ı kabul edip, kendi hayatlarını İslam dinine göre düzene koymuşlardı.

Lura'nın Kanunu: Kökü Leke Dukagjini'nin kanunuyla aynı olsa da, bu kanun katı hükümlerden arındırılmış, daha modern ve dönemin ekonomik ve toplumsal sorunlarına uyum sağlamak için bir kanundur. Bu kanun Shefqet Hoxha tarafından toplanıp kanunlaştırılmış ve aynı zamanda orijinalini en fazla koruyan kanundur.

Kanuni i Laberis: Bu kanun, Arnavutluk'un güney bölgesinde etkinliğini göstermiştir. "Shartet e driz Suli" ismiyle halk içerisinde ünlenmiştir. Bu da diğer kanunların köklerine dayanır ancak driz Suli XIX. asırda bu kanunda bazı değişiklikler yaparak zamanın şartlarına göre meselelere cevap verebilecek şekilde getirmeye çalışırken bu kanunu daha modern bir hale getirmiştir. Bu kanunu diğer kanunlardan ayıran bir başka

⁶ Martin Camaj, Kanuni i Leke Dukagjini'nin "önzözü", Gjonlekaj Publishing Company, New York 1989, s. X

⁷ Shtjefen k. Gjeçov, **Kanuni i Leke Dukagjini**, Gjonlekaj Publishing Company, New York, 1989; Tanya Mangalakova, "The kanun in present-day Albania, Kosovo, and Montenegro", IMIR yay., Sofia 2004, s. 2; Çobani, age, s. 17; Sofia Boman - Njomza Krasniqi, "The kanun of Lekë dukagjini among Kosova Albanians in Sweden", yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marlö üniversitesi 2012, s. 1

özelik de, yaygın oldu u bölgenin özelliklerine daha fazla ba lı kalmasıdır. Bu kanun Rok Zojzi tarafından toplanmı tır.

Arnavutluk geleneksel hukuku; insanların e itli i, ki isel onur, konukseverlik ve vefa (besa) gibi temel prensipler üzerinde sistemle tirilmi tir. Bu temel prensipler çerçevesinde hukuki kaideler düzenlenmi ve bu kaidelerle geleneksel hukuk sistemi üretilmi tir. Bütün di er hukuki kaideler, bunlara aykırı olmayacak ekilde tasarlanmı tır.⁸

III. LEKE DUKAGJ N KANUNUNUN BUGÜN ARNAVUTLARI ÜZER NDEK ETK S

Leke Dukagjini kanunu eski zamanlardan beri Arnavutlu un kuzey ve kuzey do u bölgesinde ayrıca Kosova bölgesinde de uygulanmı tır ve uygulanmaya devam etmektedir.⁹ Bu bölgelerde hayat kanununun ilkelerine uygun olarak süre gelmi tir. Bu bölgelerde davalar kanunun ihtiyar heyeti dedi i bilge ki ilerden çözülmü tür. Peki, bugünün Arnavutlu unda bu kanun ne kadar nerede ve nasıl uygulanıyor?

Bugünün Arnavutlu unda kanunun en çok uygulanan bölümler misafirperverlik ile alakalı, besa (vefa-ahit) ile alakalı bölümler ve tabi ki en önemlisi de kan davaları ilgilendiren bölümler.

Komünizm döneminde kan davaları ve genelde kanunun uygulanması durdurulmu sa da 1991 yılında çok partili sistem ve demokratik sisteme geçmesiyle kanunun ve uygulanması ve kan davaları yeniden canlandı.

Tanya Mangalakova'nın IMIR (International Centre for Minority Studies and Intercultural Relations) için hazırladı ı raporunda Arnavutlukta kan davası dolayısıyla ve kanunu uygulamak u runa gerçekte en öldürmeleri sıralıyor.

Bu rapora göre Arnavutlukta kan davaları 1991 yılından itibaren yeniden canlanmaya ba lamı tır. 3000 aileye yakın kan davasındadır ve serbestçe evlerinden çıkamamaktadır. Tiran'daki milli barı tırma komisyonunun verilerine göre ülkenin 23 bölgesi, 7 köy ve 17 ehir kan davası problemini ya amaktadır. Milli barı tırma

⁸ Emirjon Vathaj, "Arnavutluk ve slâm miras hukuku'nun mevzuatları arasındaki benzerlik ve farklılıkların hukuki tahlili", Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Uluda Üniversitesi 2011.

⁹ Genc H. Trnavci, The Albanian customary law and the canon of Leke Dukagjini: A clash or synergy whith the modern law, selected Works 2008, s. 3-4

komisyonunun çalı maları sayesinde 1991- 2000 yılları arasında gerçekte en barı tırmalar sayesinde kan davasında olanların ve evde kapananların sayısı oldukça dü mü tür.

Kan davalarının en çok rastlandı ı bölge kodra bölgesidir (600). Bu Kanunun bu bölgede tarih boyunca daha hakim olması ile açıklanır. kodra'yı Tropoya (81), Kukës (49), Burrel (48), Lezha (18) ve Puke (13) gibi Arnavutlu un kuzey bölgesinde bulunan di er ehirlere takip eder.

Peki kan davaları sadece kuzeye has olaylar mıdır? Arnavutlu un demokratik sisteme geçmesiyle iç ve dış göç de yüzünü göstermiştir. öyle ki kuzeydeki küçük köylerde veya ehirlere ya ayan insanlar i imkanı daha fazla olan Tiran ve Durres hatta daha güneydeki ehirlere do ru göç etmeye ba lamıştır. nsanlarla beraber kan davaları ve kanunlar da göç etmiştir. Arnavutlu un baş kenti olan Tiran'da 144 ailenin kan davasında oldu u bildiriliyor. Tirana'yı Avlonya (111) ve Durres (98) takip eder.

Yerel otoritelerin açıklamaların göre 1998-2003 yılları arasında Kanun u runa 330 katletme olayı kaydedilmiştir. Yılların analizine bakıldığında ise kanun u runa öldürmelerin her geçen yıl azalma gösterdiğini fark ediyoruz. öyle ki 2000 yılında gerçekte en 275 katletme olayın 18'i kanuna ba lantılıyken 2002 yılında gerçekte en 179 katletme olayın 12'si kanuna ba lantılıdır. Bu öldürmelerin tamamı kan davalarına ba lantılı değildir çünkü kanuna göre zina edenlerin öldürülmesi ceza gerektirmez.

Kan davalarının Arnavutluk toplumunda açtı ı en büyük yaralardan birisi de okumasızlık ve dolayısıyla cahilliktir. Kan davasında olan aileler çocuk ile beraber evde kapanırlar. Evde kapananların çocukları da evden çıkamadıkları için okula devam edememektedir. Milli e itim 2002 yılı verilerine göre kan davası nedeniyle 147 çocuk okula gidememektedir. Milli barı ma konseyin verilerine göre ise 1 ile 10 ya ları arasında kan davası nedeniyle okula gidemeyen çocukların sayısı 282'dir. 11-18 ya aralarında kan davası nedeniyle okula gidemeyenlerin sayısı ise 429'dur. Devlet bu çocukların güvenilir bir ekilde okula gitmelerini sa layamadı ı için kapananların evlerine temel e itim verebilen ö retmenler göndermektedir.¹⁰ Arnavutluk devletinin durumunu en güzel ekilde Shekulli gazetesinin sorularına cevap veren Japonya'daki Kiushut Üniversitesinde Ö retim üyesi olan Kazuhiko Yamamoto açıklamıştır. Kazuhiko'ya Kan davası sorulunca "Devlet

¹⁰ Mangalakova, a.g.e, s. 3-4

otoritesinin olmadığı yerlerde toplumun, düzeni ve barışı sağlamak amacıyla geliştirdiği bir sistemdir” diye cevap vermiştir.¹¹

IV. AZİZ SHTJEFEN KOSTANDİN GJEÇOV’UN KISA BİYOGRAFİSİ

A. Shtjefen K. Gjeçov 12 Temmuz 1874 tarihinde Kosova’nın Janjeva kasabasında dünyaya geldi. İlk ve orta okulunu kendi kasabasında bitirdikten sonra Troshan’da bulunan Fransızca¹² kolejine yazıldı. Ama okulun yöneticileri orada hazır bulunan Arnavut gençlerin bu eğitimi Bosna’da tamamlamalarını öngördü. A. Shtjefen bu tavsiyeyi emir bilerek 1888 yılında Bosna’da bulunan Fransızca Fojnica meclisine katıldı. Burada bir sene denemede kaldıktan sonra liseyi ve felsefe eğitimi Derventa ve Banyaluka meclislerinde, teolojik eğitimi ise Kreveva meclisinde tamamladı.

Okumalarını tamamladıktan sonra Aziz unvanını alarak Arnavutlu’ya dönmüştü. İlk ayinini 2 Ağustos 1896 yılında Troshan kilisesinde vermiştir. Daha sonra bölge papazı olarak Pek, Laç ve Mirdita şehirlerinde görev yaptı.

A. Shtjefen göreve atıldığı zamanlar Arnavutça dilinde yazılmış olan eserler parmaklarla sayılıyordu. Osmanlı yönetimi boyunca Arnavutça konuşulan ama yazılmayan bir dil olarak varlığını sürdürmüştü. Okumu bir insan olarak A. Shtjefen Arnavutça yazılar yayımlayarak Arnavutça literatürün zenginleşmesinde katkıda bulundu.

A. Shtjefen K. Gjeçov’un yayınladığı eserler şunlardır:

- a) 1904 yılında Azize Luçia’nın hayatı
- b) 1910 yılında Medeniyetin imsaki
- c) 1912 yılında Padue’nin Aziz Ndou
- d) 1912 yılında Pjeter Metastasi’nin yazdığı üç perdeli Atil Reguli adındaki dramı Arnavutçaya tercüme etti
- e) 1915 yılında Orleansın kızı

Ama asıl ün salmasına neden olan eser halkın dilinden toplayıp derlediği Leke Dukagjini Kanunu oldu. A. Shtjefen aynı zamanda arkeolojik çalışmalarıyla bilinir.

¹¹ <http://shekulli.com.al/web/p.php?id=2685&kat=108>

¹² Fransızca, Kaynakları olan Hıristiyanların bir kolu oluyor. Arnavutlu’nun kuzey bölgesinde daha yoğundur. Bkz. Encyclopedia Britannica, encyclopedia britannica yay, ABD, 1970, Franciscans mad., c. 9, s. 785

Zamanın ünlü arkeologları kodardaki françeskan müzesini ziyaret edip A. Shtjefen'in buluntularını de erli kabul etmi lerdir.

A. Shtjefen K. Gjeçov 14 ekim 1929 yılında Prizren'in Zym köyünde Sırp jandarması tarafından kurulan pusuda öldürüldü.

Yukarıda belirtti imiz gibi A. Shtjefen'in en de erli eseri L. D. K. olmu tu. A. Shtjefen ilk ba ta kanun metnini zamanın gazetelerinden biri olan "Hyll i drites" (I 1 ın pırılıtı) gazetesinde konular halinde yayınladı. A. Shtjefen'in vefatından sonra yo un istek üzerine bu konular tek kapak altına toplanarak kitap ekinde yayınlandı.¹³

¹³ Pashk Bardhi, "Shenime biyografike mbi A. Shtjefen Gjeçov", **Kanuni i leke Dukagjinit**, Kuvendi yay, Shkoder 2001, s. xv

K NC BÖLÜM

I. LEKE DUKAGJ N KANUNUNDA VE SLAM'DA A LE HUKUKU

A. A LE KAVRAMI VE A LE FERTLER

Kanunun diliyle aile, evlilik sayesinde aklen, bedenen ve entelektüel yönden geli ip sayıca ço almaları için tek çatı altında ya ayan insanlar toplulu udur.

Leke Dukagjini kanunu aileyi toplumun çekirde i kabul eder, ona göre aile milletin temelidir. Bu kanuna göre her evin bir reisi (yöneticisi) vardır ki genelde bu ahıs evin en ya lı erke idir. Bu adam evi hem yönetir hem de toplumda temsil eder. Ev reisi, ailenin di er mensuplarına ceza verebilir, ev halkı da reisin ailenin yararına çalı madı nı fark etti inde onu görevinden azledebilir. Aç bırakmak, evde kapatmak veya evden atmak ev reisinin ev halkına verebilece i cezalardır. Ev reisinin izni olmadan ev halkından birisi ne alı veri yapabilir ne kefil olabilir ne de ödünç verebilir. Kanundaki aile fertlerinin ev içinde görev ve hakları belli oldu u gibi ailenin ba lı oldu u köy veya bayra a kar ı sorumlulukları da bellidir. Ev reisi evin çıkarlarını ve üyelerini korur, ev halkı görevlerini yerine getirir. Aile köy ve bayrak meclislerine temsilci gönderir, köye ayrılan vergiden pay alır, mü terek otlaklıkları kullanır, istedi i ki ileri himaye eder ama aynı zamanda köye verdi i zararı tazmin eder, mü terek i ler için i çi gönderir , sancak ve bayrak toplantılarına temsilci gönderir, ev reisi sava a katılır aile de sava anlara yemek hazırlar.¹⁴

Allah Teâlâ kadını ve erke i insanlık ve Allah kullu u açısından e it yaratmı , her iki cinsi insanlık ve kulluk amaçlarına ula abilecek kabiliyet ve imkanlarla donatmı , bu bakımdan fırsat e itli i vermi , sorumlukta da e it kılmı tır. nsanın üreyip ço almasını, yaratılı amacı yönünde geli mesini iki cinsin bu maksatla bir araya gelmesine ba lı kıldı ndan, maksada en uygun birli i evlilik içinde gerçekle tirmi , evlilik dı ı cinsi ili kileri, amacına ters dü tü ü ve aile birli ini bozdu u için yasaklamı tır. nsanlı a gönderdi i son din olan slam'da Allah Teala, aile yapısı için belli bir sınır çizmemi , bunu

¹⁴ Gjeçov, a.g.e. , 2. Kitap, 9. Bölüm, Aile

örf ve adete (ma'rufa), kültür ve medeniyetin gelişmesine paralel olarak, gelişmeye ve değişmeye açık bırakılmıştır. Bu sebeple geniş aile yapısı ne kadar sağlam'a uygun ise çekirdek aile de o kadar uygundur. Ancak ailenin yapısı geniş olsun, dar olsun ki iler, baba ana-baba olmak üzere akraba ile ilgilenecek (sılatu'r-rahim) onlarla balarını koparmayacak, maddi, manevi dayanım olacaktır. Bu husus hukuki ve ahlaki müeyyidelere balarınıdır.

Aile birliğinde rollerin yerine getirecekleri roller, iki istisna dışında örf ve adete balarınıdır. örf ve adete baları ise, zaman ve çevre şartlarına göre değişmeye ve gelişmeye açık bırakılmak demektir. İstisnalar erkeğin "aile reisliği" ve maiyet temini ile ilgilidir.¹⁵

B. AKRABALIK SEBEPLER

Kanun akrabalık sebebi olarak bunları tanıır:

- a) Kan ve süt balarını
- b) Kan içmesiyle oluşan kardeşlik
- c) Ebeveynlik

Kan akrabaları ile baba tarafından olan bütün akrabalar kastedilir, bunların kuşaklarına "kan mese" denir.

Süt akrabaları ile anne tarafından akrabalar kastedilir, bunlardan oluşan akrabalara da "süt mese" denir. Bu iki grupta evlilik hiçbir şekilde gerçekleşmez. Akraba denilen kişi ile evlenmesi yasak ve ayıptır.

Kan içmesiyle gerçekleşen kardeşlik gelince o kan hısımlarının kanın baktığı gün birbirinin kanını içerek kardeş olmalarıdır. Birbirinin kanını içen bu iki adam aynı babadan doğmuş kardeşler gibi kardeş kabul edilir. Bu kardeşliğin doğduğu aileler arasında evlilik engelini de arkasına getirir.¹⁶

Ebeveynlik üç türdür:

a) Vaftiz ebeveynlik. Bunlar vaftiz olan çocuğu tutan ve manevi anne baba sayılan kişilerdir. Bu akrabalık vaftiz ana babanın ve onların akrabalarının vaftiz olan çocuk ve onun akrabalarıyla yapılabilecek evlilikleri yasaklar.

¹⁵ Hayreddin Karaman, **slam'da kadın ve aile**, Ensar ne riyat, İstanbul 2006, s. 209

¹⁶ Gjeçov, a.g.e., 10. Kitap, 140. Bölüm, Kan kardeşlik

b) Evlilik ebeveynliği. Nikâh esnasında ahitlik yapanlar manevi ebeveyn kabul edilir. Bu ebeveynlik de vaftiz ebeveynliği gibi evlilik yasağı getirir.

c) İlk saç kesimi ebeveyni. Bunlar çocuğun ilk saçını kesen kişilerdir. Saç kesiminden ortaya çıkan ebeveynlik saç kesilen çocuk ile saç kesenler arasında ve aileleri arasındaki evliliği yasak kılar.¹⁷

C. EVLİLİK

Kanuna göre evli olmak, aile olmak demektir, evlenmek de iktidarını ve çocukların sayısını arttırmak amacıyla eve yeni bir fert almak demektir. Leke Dukagjini kanunu yasal evlilik olarak tek kadınla yapılan evliliği kabul eder. Çok eşi evliliği, kız kaçırmayı ve akraba evliliğini kabul etmez. Kanuna göre ebeveynleri hayatta olan evlenmemiş erkek ve kızın eşi seçmeye hakkı yoktur. Ebeveynleri vefat etmiş bekâr kızların eşi ondan sorumlu olan akrabaları belirler. Bu hak sadece ebeveynleri hayatta olmayan erkeklere ve dul kişilere tanınır. Evlenecek olanların ebeveynlerinin seçimini itiraz etmeye hakkı yoktur.¹⁸ Kanuna göre ev geçinimi erkeğe, ev bakımı da kadına aittir.

İslam hukukuna göre aralarında evlenme engeli bulunmayan akıllı ve ergin bir erkekle kadın, iki erkek veya bir erkek iki kadın şahidin bulunduğu bir mecliste evlenme iradelerini açıklayarak bizzat evlenebilirler. Evlilik gibi en önemli akitlerden olan bir muamelede velilerin haberi olması ve onların rızasının alınması İslami edep, ahlak ve faziletin de gereğidir. Ancak veli izninin bulunmaması Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre nikahın sıhhat şartlarından olmayıp gereklilik şartlarındandır. Sadece kızın dengi olmayan bir erkekle veya emsal kızların mehrinden az bir mehirle evlenmesi durumunda, velinin bu evliliği feshettirme hakkı doğar. Eğer koca, denk durumda olur ve mehir emsal mehir miktarında bulunur veya koca eksik olan mehri tamamlamayı kabul etmiş olursa artık evlilik kesinleşir.

Diğer yandan evlenecek erkek veya kadını nikah sırasında bizzat velilerinin veya vekillerinin temsil etmesi de mümkün ve caizdir. Ancak bu durumda evlenecek olan kişiler hazır bulunmazsa veli veya vekillerin onlardan izin ve yetki almış olması gerekir.

Hanefiler dışındaki üç mezhep imamına göre ise kadın akıllı ve ergin de olsa nikah akdinde bizzat irade beyanında bulunamaz. Onu nikahta velisi temsil eder. Aksi halde

¹⁷ Gjeçov, a.g.e., 8. Kitap, 104. Bölüm, Ebeveynlik

¹⁸ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 11. Bölüm, Evlilik

geçerli olmaz. Bu konuda Hanefi mezhebinin kadına irade serbestliği tanıdığına göre görmekteyiz. Ancak veliye, gerekli durumlarda feshettirme yetkisi tanınarak kadının kararlarıyla bazı sıkıntılı durumlara karşı onu koruma esasını getirilmiştir.

Evlenecek kadın bakire olunca evlenme teklifine karşı susması, sessiz kalması veya alaysız gülmesi kabul sayılmıdır. Böylece kadının haya perdesi zorlanmak istenmemiştir.

Diğer yandan saır-dilsizler, özel ihtiyaçlarla ve yazı biliyorlarsa bunu yazılarıyla ifade ederek evlenirler.

Evlenecek erkek veya kadından birisi uzakta bulunursa, evlenme teklifini mektupla yapabilir. Bu yazılı teklif, nikah meclisinde ahitlerin yanında okunur ve karşı taraf da kabul ettiğini açıklayınca nikah akdi meydana gelir.¹⁹

Evlilik geleceğe ait hak ve sorumluluklar doğuran bir müesseseye dönüşür ve haramı helalden ayırdığı için, bunun topluma açıklanması, gizli kalmaması ve belirli ahitlerle belgelenmesi gerekli görülmüştür. Bu yüzden veli dışında iki ahit bulunmadıkça nikah akdi sahih olmaz.

Diğer arıda açıklanmamak üzere gizlice yapılan nikah akdi caiz değildir. Ancak nikah akdi ahitlerin önünde yapıldığı da, sonradan ahitlere bunu gizlemeleri ve diğer arıda açıklamamaları tavsiye edilse, bu evlilik gizli yapılmı sayılır mı?

Ebu Hanife ve İmam Afii'ye göre böyle bir evlilik gizli yapılmı sayılmaz. Çünkü ahitlere sonradan yapılacak gizli tutma tavsiyeleri nikah akdine zarar vermez.²⁰

Evlilik bir erkekle kadının ömür boyu birlikte yaşamaya ve hayatın iyi ve kötü yanlarını birlikte omuzlama ilkesine dayandığı için, bağımlılığta karşılıklı rızanın bulunması esastır. Evlenecek olanların rızasının bulunmadığı bir nikah geçerli olmaz. Bu yüzden eğerlerden birisi ölüm, iddetli dayak veya uzun süreli hapis korkusu altında evliliğe zorlansa böyle bir nikah fasit olur.²¹

Hz. Aişe, zorla evlendirilen bir kızla ilgili olarak Allah'ın Rasulünün uygulamasını şöyle anlatır: “Ensardan Hıdam'ın kızı el-Hansa (r. anha) Hz. Aişe'ye gelip: “Babam aile onurunu artırmak için beni kardeşinin oğluna evlendirdi. Ben ise bu evliliği istemiyorum”

¹⁹ Hamdi Döndüren, Delilleriyle aile ilmi, Erkem yay, İstanbul 2008, s. 183

²⁰ Döndüren, a.g.e., s. 163

²¹ Döndüren, a.g.e., s. 164.

dedi. Ai e de ona: “Rasulullah (s.a.s) gelinceye kadar bekle” dedi. Hz. Peygamber gelince Ai e ona durumu anlattı. O da kızın babasını ça ırdı ve kadına seçme hakkı verdi. Bunun üzerine kadın öyle dedi: “Ey Allah elçisi! Babamın akdetti i nikahı kabul ettim. Fakat bu davranı ımla kadınlara, babalarının evlilikte böyle bir yetkisi bulunmadı ını bildirmek istemi tim.”²²

D. DÜNÜR

Dünür, kız ve erkek ebeveynlerine güzel laflar söyleyerek kızın o lana verilmesini sa layan ki idir. Evlilik, arabulucu usulü olur, arabulucusuz evlilik kınandır. Arabulucu hem erkek hem de kız tarafı tarafından seçilebilir ama ücretini her zaman erkek tarafı verir. Arabulucu, dü ün oluncaya dek yaptı ı i i kimseye söylemez.²³

slam hukukunda evlilik konularına baktı ımızda nikahın sahih olabilmesi için icap ve kabulün ve bu ifadeleri dinleyen iki erkek ahidin bulunması gerekir.²⁴Bunu göz önünde bulundurdu umuzda dünürün büyük bir öneme sahip olmadı ını görürüz.

E. EVL L K ENGELLER

Kanundaki evlilik engelleri üç ba lıkta toplanabilir:

- a) Kan yakınlı ı
- b) Bo anmı olma
- c) Manevi ba

a) Kan yakınlı ı üç türdür ki bu evlenecek adayların yakınlık derecelerine göre olur. Evlenecek olanlar aynı karde likten, aynı kabileden yahut evlenecek kız damat kabilesinin ye eni olursa bu kan yakınlı ı kabul edilir ve evlili i engeller.

b) Kanuna göre sebepsiz bo anma olmaz onun için bir kız bo anmı sa o lekeli kabul edilir, onurlu adamın da lekeli bir kızla evlenmesi kabul edilemez.

c) Manevi ba , dini tören sonucu olu turulan ba dır ki bunlar vaftiz, evlilik, saç kesimi veya kan içilmesi olur.²⁵

²² Muhammed b. smail Es-Sanani , *Sebilu es-selam erhi bulugul meram min edilleti el-ahkam*, 3. Baskı, c. 3, s.122

²³ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 15. Bölüm, Arabulucu

²⁴ Döndüren, a.g.e., s. 156

²⁵ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 16. Bölüm, Ni an

F. SLAM HUKUKUNDA EVLİLİK ENGELLERİ

slam hukukuna göre evlilik engelleri sürekli (hiçbir zaman ortadan kalkmayan) ve geçici (ortadan kalkabilen) olarak ikiye ayrılır.

slam hukukunda sürekli evlenme engelleri “ Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşinizin kızları, kız kardeşinizin kızları, sizi emziren süt analarınızın kız kardeşleriniz, karılarınızın anaları, kendileriyle zifafa girdiğiniz karılarınızdan olup himayenizde bulunan üvey kızlarınızla evlenmeniz size haram kılındı”²⁶ ayeti kerime ile sabit olmuştur. Bu ayeti incelemeye aldığımızda bu engellerin üç başlık altında toplandığını fark ederiz:

a) Kan hısımlığı

Buna göre, bir kimse usulü, furûu, kardeşleri ve bunların çocukları, hala veya teyzesi ile evlenemez. Dedelerin kız kardeşleri olan büyük hala ve büyük teyzeler de yasak kapsamına girer. Kadını esas aldığımız zaman, aynı hısımların erkek olanı ile evlenmesi caiz olmaz.

b) Sıhrî hısımlık

Evlenme sonucu oluşan hısımlıklara “sıhrî hısımlık denir. Boşanma veya ölüm bu kan hısımlığı sona erdirmeyi için bu hısımlık sürekli evlilik engelidir. Evlenme sonucu oluşan hısımlık olan kişiler üvey kızlar, kayın valideler, baba ve dedenin karıları ve furûun hanımlarıdır.

c) Süt hısımlığı

Süt hısımlığının başlangıcı cahiliye devrine kadar uzanır. Eski Araplar, çocuklarını genellikle iki yaşına kadar sütmeye bırakırlardı. İslam'ın gelişiyle de yukarıdaki ayet ile süt akrabalık sebebi kabul edilmiş ve evlilikte sürekli engel kabul edilmiştir. Buharî rivayet edilen “Süt hısımlığı, ancak iki yaş içinde emzirilen sütle tekkül eder”²⁷ hadise dayanarak hısımlığın çocuğun iki yaşına girdiğine kadar oluşabileceği hükmüne varılmıştır. Sütanneden süt emmen çocuk, o kadının öz çocuğu gibi kabul edilir ve öz çocuk kiminle evlenemezse süt çocuğu da o kişilerle evlenemez.

²⁶ En-Nisa, 4/23

²⁷ Ebu Abdullah bin İsmail bin İbrahim el-Buharî, **Sahihü el-Buharî**, mektebetü ibadü err-Rrahman, Mısır 2008, Nikah, 21.

Geçici evlenme engelleri ise altı başlık altında toplanır:

a) Din ayrılığı

Müslüman kadın veya erkek, müşriklerle evlenemez. Mürik kapsamına Allah'tan başkalarına, yani aya, güneşe, tabiat güçlerine tapınanlar girdiği gibi; ateistler, Bahailer ve kadiyaniler de girer. İslam'ın altı iman esasından birine inanmayan kimse de aynı hükme tabidir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: “(Ey iman edenler!) Allah'a eş tanıyan kadınlarla onlara imana gelinceye kadar evlenmeyin. İman eden bir cariye, müşrik bir kadından – bu hoşunuza gitse de – elbet daha hayırlıdır. Mürik erkeklerle de, onlar iman edinceye kadar (mümin kadınları) nikâhlanmayın. Mümin bir köle, müşrik erkekten – o sizin hoşunuza gitse de – daha hayırlıdır.”²⁸

b) Üçlü boşanmadan önce evlenme engeli

İslam'da kocaya, eşi için üçe kadar boşanma yetkisi verilmiştir. Karısını üç defa boşayan adam, o kadın bir boşanmayla evlenip zifafa girmeden ve o adamdan boşanmadan tekrar evlenemez.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Yine erkek, karısını (üçüncü defa olarak) boşarsa, ondan sonra kadın kendinden başkasıyla nikâhlanıp varıncaya kadar ona helal olmaz. Bununla birlikte, eğer bu yeni koca da onu boşarsa, onlar Allah'ın sınırlarını ayakta tutacaklarını sanırlarsa, birbirlerine dönmelerinde her ikisi hakkında bir sakınca yoktur.”²⁹

İslam hukukunda üç defa boşanmış kadının eski kocasına tekrar helal kılınma muamelesine “hulle” adı verilir. Hulle'nin geçerli sayılması için:

- 1) Üç defa boşanmış kadın iddetini tamamlayacak
- 2) Kadın başkasıyla bir erkekle sahîh nikâhla evlenecek
- 3) Evlendiği ikinci erkekle cinsel birleşme meydana gelecek
- 4) Ölüm veya normal bir boşanma yahut nikâh feshi yoluyla bu evlilik sona ermiş bulunacak
- 5) Kadın, ikinci kocadan olan iddetini tamamlamış olacak.

²⁸ El-Bakara, 2/221

²⁹ El-Bakara, 2/230

Bu artları ta rıyan hulle kabul edilir, artlardan birini ta rımayan muamele hulle kabul edilmez ve helal evlili e götürmez.

c) İddete ba lı evlenme engeli

Evlili in ölüm, bo anma veya fesih sebeplerinden biriyle sona ermesi halinde kadının yeniden evlenebilmek için beklemek zorunda oldu u süreye “iddet” denir. İslam hukukunda evlili in sona ermesi halinde do acak çocu un nesebini belirleme ve kadına yeniden evlenebilmek için bir dü ünme süresi sa lama gibi nedenlerle iddet artı ve prensibi getirilmi tir.

İddet, evlili in sona erme nedenine göre de i ik sürelerle ba lanmı tir.

Evlilik kocanın ölümü ile sona ermesi halinde kadının bekleyece i iddet süresi dört ay on gündür. Kur’an-ı Kerim’de öyle buyrulur: “Çinizden ölenlerin geride bıraktıkları e leri kendi kendilerine dört ay on gün beklerler.”³⁰

Evlilik hangi sebeple sona ererse ersin, kadın gebe ise iddetin süresi do uma kadardır. Kur’an-ı Kerim’de öyle buyrulur: “Gebe kadınların iddetlerinin sonu, çocuklarını do urmalarıdır.”³¹

d) Çok e lili e ba lı evlenme engeli

İslam’dan önce Arabistan’da çok karılılı ın sınırsız bir ekilde uygulandı ı bilinen bir husustur. İslam’da da çok evlili e bazı artlarla izin verilmi tir. Kur’an-ı Kerim’de öyle buyrulur: “E er yetim kızlar hakkında (adaleti yerine getiremeyece inizden) korkarsanız sizin için helal olan di er kadınlardan iki er, üçer, dörder olmak üzere nikah edin. Ayet bu suretle de adalet yapamayaca ınızdan endi e ederseniz o zaman bir tane ile yahut malik oldu unuz cariye ile yetininiz.”³²

Buna göre, aralarında e itli i sa lamak artıyla erke in aynı zamanda dört kadınla evli bulunması İslam’a göre mümkündür. Bir be incisi ile evlenemez.

e) Sıhri civar hısımlı ından do an evlenme engeli

İki kız karde veya e inin teyzesi veya halası ile aynı zamanda evlenilemez. Aksi halde sonraki tarihli evlilik geçerli olmaz. Kur’an-ı Kerim’de öyle buyrulur: “Ki kız

³⁰ El-Bakara, 2/234

³¹ Et-Talak, 65/4

³² En-Nisa, 4/3

karde i birlikte almanız da (size haram kılındı), ancak cahiliye devrinde geçen geçmi tir.”³³ Bu yasak, hadis-i eriflerle geni letilerek, karının halası ve teyzesi de yasak kapsamına alınmı tir. Hz. Peygamber öyle buyurmu tur: “Karı ile hala ve teyzesi bir nikah altında toplanamaz.”³⁴

f) Ba kası ile evli olmaktan do an engel

slam kadın için tek evlilik prensibini benimsemi tir. Bu nedenle kadın için evli bulunmak aynı anda bir ba ka evlenmeye engel te kil eder. Kur’an-ı Kerim’de öyle buyrulur: “Sava esiri olarak sa ellerinizin malik oldu u kadınlar müstesna olmak üzere, di er bütün kocalı kadınlarla (evlenmeniz de size haram kılındı).”³⁵

Evli kadın kocasından bo anır veya kocası ölürse, iddetini tamamladıktan sonra, ba ka bir erkekle evlenme yasa ı ortadan kalkar. Bu bakımdan evlilik kadın açısından geçici evlenme engeli te kil eder.³⁶

G. N AN

Kanunda Ni an evlili in ön a aması kabul edilir ve ni anın sembolü erke in kıza verdi i yadigârdır. Bu yadigâr kıza ba lar ve onu veren erkek hayatta oldu u sürece kız bir ba kasıyla evlenemez. Yadigâr bir gümü veya bakır yüzük ve 10 grosh’tan (para birimi) ibarettir. Ni anlanan erke in ni anı atmaya hakkı vardır. Böyle bir ey olursa yadigâr ve verilen para kıza kalır, iki taraf da ba kasıyla evlenebilir. Kızın ni anı atmaya hakkı yoktur.

Ama olur da kız ni anı atarsa bile o erkek evlenmesine izin vermedikçe kız ona ba lı kalır, erkek ba kasıyla evlenirse bile kız gene evlenemez.

slam hukukuna baktı ımızda hadislerde “hıtbe” kelimesi ile ifade edilen husus, Türkçedeki “ni anlama” manasını da içine almak üzere bir kız veya kadınla evlenmeye talip olmaktan ba layarak nikâh safhasına kadar süren ili kiyi ifade etmektedir. Hıtbenin manileri genel çizgileriyle evlenme manileri gibidir. Ancak burada, evlenme manilerine ek olarak, bir ba kası istenmi , söz kesilmi , ni an yapılmı olan kız ve kadınların

³³ En-Nisa, 4/23

³⁴ Buhari, Nikah, 27; Ebu Hüseyin Müslim bin Haccac el-Ku eyri en-Nisaburi, **Sahihu Müslimin**, Daru ihyai el-kutubi el-arabiy, Nikah, 33,34,36,40.

³⁵ En-Nisa, 4/24

³⁶ Döndüren, a.g.e., s. 169

istenemeyece i esası getirilmi tir.³⁷ Birinci talibe ret cevabı verilmi yahut birinci talip, ikincinin istemesine izin vermi olursa bu engel ortadan kalkmaktadır.

Ni an devresinden maksat tarafların slamî ölçüler çerçevesinde birbirini tanması ve yeterince konu üzerinde dü ünmesi oldu undan, ni anı bozma serbest bırakılmı , tazminat tehdidi altında taraflar zorlanmamı tır.³⁸

Ni an döneminde tarafların birbirine hediye ettikleri mallar ni anın bozulması durumunda Hanefi hukukuna göre iade edilirken Malikilere göre ni anı bozan taraf verdi i hediyeleri geri alamaz.³⁹

H. BA LIK PARASI

Kanunda ba lık parsının eskiden miktarca daha az son zamanlarda daha fazla verildi inden bahsedilir. Eskiden 50, 100 veya 200 grosh verilirken yeni konulmu hükümlere göre ba lık parası bir kadının kan bedeli olan 1500 grosh'a çıkmı tır.⁴⁰

slamiyet'ten önce Arap toplumunda mehir, sadak, sıdak veya saduka adları altında bir ba lık uygulamasının varlı na rastlanmaktadır. Ancak bazı ara tırmacılar sadak ile mehir arasında bir ayırım yapmakta ve sadakın evlenecek kadına, mehrin ise ailesine verilen bir mal oldu unu belirtmektedirler. slam hukuku sadak uygulamasını kaldırıp mehir uygulamasını kadının lehine de i tirerek onu kadının evlenirken aldı ı ve serbestçe kullanabildi i bir mal haline getirmi tir.

Hz. Peygamber, “Kim evlenmeye gücü yeter de evlenmezse bizden de ildir”⁴¹ “ çinizden evlenmeye gücü yetenler evlensin”⁴² hadisleriyle bekar kimseleri evlenmeye te vik etmi tir. Öte yandan, “Bereketi en çok olan evlilik külfeti en az olan evlilik”⁴³ hadisiyle de evlenmenin kolayla tırılması gerekti ini ifade etmi tir. Hatta Resul-i Ekrem'in mehir tespit edilirken küçük miktarlara razı olup bir demir yüzü ü bile kafi gördü ü, buna

³⁷ Buhari, Nikah, 44

³⁸ Vehbe Zuhayli, slam fıkı ansiklopedisi, Risale yay., stanbul 2005, c. 9, s.11; Halil brahim Acar, “ slam hukuku açısından ni anlanma”, Atatürk Üniversitesi lâhiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 23, Erzurum, 2005, Hamdi Döndüren, a.g.e., s. 136

³⁹ Hayreddin Karaman, **slam'da kadın ve aile**, ensar ne riyat, stanbul 2006, s. 70

⁴⁰ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 19. Bölüm, Ba lık parası

⁴¹ Ebu Muhammed Abdullah bin Abdurrahman bin Fazıl bin Behram ed-Darimi, **Sunenu ed-Darimi**, Daru ibn hazm yay., Lübnan “Nikah”, 1

⁴² Ebu Abdurrahman Ahmed bin uayb en-Nesai, Kitabu es-sunenu el-kubra, Müessesetu err-risaleh, Lübnan, “Nikah”, 3; Ebu Abdullah Muhammed bin Yezid el-Kazvini, Sünen, Thk. M.F. Abdalbaki, Mısır 1952, “Nikah”, 1

⁴³ Ebu Davud Suleyman bin el-e as es-sicistani, Sunenu ebu Davud, Daru ibn Hazm yay., Lubnan, “Nikah”, 31

da sahip olmayan kimseyi e ine Kur'an okumayı ö retmesi kar ılı nda evlendirdi i bilinmektedir. slam'ın evlenme konusundaki bu genel tavrı kar ısında ba lık gibi evlenmeyi güçle tiren bir uygulanmanın bu dinin yapısına ters dü tü ü a ikardır. Osmanlı uygulamalarına bir göz attı ımızda 15 Cemaziyelevvel 1247 (22 ekim 1831) tarihli bir arızada Sivasa ba lı köylerde mehir 100, 150 ve en çok 250 kuru iken ba lık olarak 800, 1000 ve 1500 kuru alındı ndan söz edilmekte ve eriata aykırı bu uygulamanın bütün Osmanlı Devletinde yasaklandı ndan bahsedilir. Bu vb. fermanların varolu u Osmanlı döneminde de bir ba lık uygulamasının var oldu unu ve devletçe (slam hukuku kanunlarınca) yasaklandı nı gösterir.⁴⁴

I. DÜ ÜN

Kanunda dü ün töreni ayrıntılarıyla ele alınmı tır. Bu kurallar o kadar ayrıntılı bir ekilde açıklanmı ki açıklama tarzından bile onların dı na çıkılamayaca ı anla ılır. Dü ünden dört hafta önce ev reisi dü üne katılacak misafirleri davet etmeye bizzat kendisi çıkar. Dü üne katılacak olanlar belli ve en az hazırlanacak yemek ve bulunacak içecekler de miktarlarıyla verilir.

Dü üne gelenler de evlenen ki iye olan yakınlı na göre dü ün hediyesi getirir. Gelini alacak ki iler ve onların önem sırası da verilmi tir. Dü üne erkekler ve kadınlar katılır, bunu da damat temsilcilerin sırasından kolaylıkla anlayabiliriz.⁴⁵

slam hukukunda, iki ahit huzurunda yapılması dı nda nikâh akitleri için uyulması gerekli bir ekil artı veya özel merasim mevcut de ildir. Ancak evlenme gibi ki i ve toplum hayatında önemli yeri olan bir hadiseyi kutlama arzusu ve bu hukuki birle meyi herkese duyarak onu gayri me ru birle melerden ayırma gere i dü ün denilen içtimai vakıyı do urmu tur. Hz. Peygamber'in "Nikahı açıkça yapınız" mealindeki hadisi bazı rivayetlerde ve "ve nikah sırasında def çalınız"⁴⁶ mealindeki hadis ise aleniyetin dü ünle sa lanmasının gere ini ortaya koymaktadır. Hz. Peygamberin bütün evliliklerinde davetlilere ikramda bulundu u bilinmektedir. Araplar dü ün dolayısıyla verilen yeme e "velime" derler. Hz. Peygamber'in evlenme hazırlı ı yapan Abdurrahman b. Avf'a "Bir

⁴⁴ Ahmet Akgündüz, "Ba lık", **D. .A.**, C. 5, s.131,

⁴⁵ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 21. Bölüm, Dü ün

⁴⁶ bn Mace, "Nikah", 20; Muhammed bin sa et-Tirmizi, **el-Camiu es-Sahih (Sunenu et-tirmizi)**, el-Mektebetu el- slamiye yay., Sudi Arabistan, "Nikah", 6.

koyunla da olsa ziyafet ver”⁴⁷ demesi ve kendisinin de evliliklerinde misafirlerine yemek yedirmesinden anlaşılacağı gibi düğün yemeği sünnettir.

Düğüne davet edilen kişinin davete icabet etmesi vaciptir. “En kötü yemek, fakirlerin bırakılıp zenginlerin davet edildiği düğün yemeğidir”⁴⁸ mealindeki hadis düğüne sadece zenginlerin değil fakirlerin de çağırılması gerektiğini vurgulamaktadır.⁴⁹

.YASAK LER (ZİNALAR)

Leke Dukagjini kanunu resmi nikâh evliliğinden dünyaya gelen çocuklar ve resmi nikâhlı eşi aile parçası kabul eder. Nikâhsız ilişkileri kınıyor, bu ilişkilerden dünyaya gelen çocukları aile diye kabul etmez ve böyle ilişkilere girenleri de cezalandırır.⁵⁰ Nikâhsız eşi aileye verilen cezalar da bunlardır:

- a) Evi yakılır arazileri nadasa bırakılır
- b) Köyden kovulur ve nikâhsız olarak yanında tuttuğu kadından ayrılmadıkça kendi topraklarına ayak süremez
- c) Bu kadından dünyaya gelen çocuklar yasal değil sayılır ve miras hakkına sahip olmazlar.

İslam hukuku yasaklanan her teması zina olarak kabul eder. Her evli olsun ister bekar olsun yasak birlemede bulunanlar cezalandırılır. İslam ahlakı zinayı toplum yapısını ve sağlıklılığını ilgilendirmesi nedeniyle cezalandırır. Çünkü zina, aile nizamına karşı giriştirmiş iddetli bir saldırdır. Aile ise toplumun üzerine dayandığı temel esastır. Zinanın normalleştirilmesi fuhuşun yayılmasına sebep olur ki bu önce aile yuvasının yıkılmasına sonra da toplumun dejenere olup dağılmasına sebep olur. Halbuki İslam ahlakı, toplumun birbirine kuvvetlice ve sımsıkı bağılı olarak devam edip yayılmasına son derece itina gösterir.⁵¹

⁴⁷ Buhari, “Nikah”, 7, 54, 68.

⁴⁸ Buhari, “Nikah”, 72; Müslim, “Nikah”, 107.

⁴⁹ Rahmi Yaran, D. .A., c. 10, s. 15, Düğün; Hamdi Döndüren, **Delilleriyle aile ilmihali**, s. 187

⁵⁰ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 32. Bölüm, Nikâhsız e

⁵¹ Ebu el-Fida İsmail İmam ed-Din bin Ömer İbn Kesir bin Davud İbn Kesir, **Hadislerle Kur’an-ı kerim tefsiri**, Çağrı yayınları, c. 11, s. 5704

Allah c.c. Kur'an-ı Kerimde öyle buyurur: “Kadınlarınızdan fuhu yapanlara kar ı içinizden dört ahit getirin. Sizden fuhu yapanların ikisine de eziyet edin. Tevbe edip ıslah olurlarsa artık onlardan vazgeçin. Çünkü Allah Tevvab, Rahim olanıdır.”⁵²

Ama slam hukukçuları yukarıdaki iki ayetin Nur suresinde geçen “Zina eden erkekle, zina eden kadından her birine yüz de nek vurun. Allah’a ve ahiret gününe inananlar iseniz Allah’ın dininde sizi onlara kar ı acıma duygu tutmasın. Müminlerden bir grup da bunların azabına ahid olsun” ayeti kerime tarafından nesh edildi i konusunda ittifak etmi bulunuyorlar.⁵³

Zina cezasına gelince ceza zina edenlerin durumuna göre de i iklik arz eder. öyle ki zina eden bekâra sopa ve sürgün cezası verilirken zina eden evli kimseye sopa ve recm cezası verilir.

Zina suçu i leyenlere vurulan sopa sayısı ayeti kerime ile belirlenmi olup yüz vuru tur. Recm cezası ise insanların zina edene ölünceye kadar ta v.b. madde atmasıyla gerçekleşir.

K. BO ANMA

Kadın e ine davranması gerekti i gibi davranmazsa kanun e ine onun belinden (kemerinden, e yasından) bir kurdele veya saçından bir miktar kesmeye ve onu bo amaya hak verir. Evlilik donuk kalır ne kadın ne de erkek evlenebilir. Kadın yanlı ını anlarsa bir aracının yapaca ı barı ma sayesinde erkek kadını tekrar geri alabilir.⁵⁴

slam’da evlenme akdi süresiz olarak ve ömür boyu devam etmek üzere yapılır. Belirli bir süre için yapılan evlili e (mut’a) slam fakihlerinin büyük ço unlu u me ru gözle bakmamı tır. Evlilik, e lerden birisinin ölümü ile sona erebilece i gibi, bo ama, irtidad, bir bedel üzerinde anla ma (muhalea) gibi sebeplerle de sona erebilir. Di er yandan bazı durumlarda hakimin evlili e son vermesi de mümkündür. (Lian yoluyla ayrılma, kocanın slam’ı kabul etmemesi yüzünden meydana gelen ayrılık, kocada bulunan ve cinsel hayatı önemli ölçüde etkileyen bir eksiklik nedeniyle ayrılma gibi ayrılmalar.)

slam’da kocaya, hakim kararına gerek olmaksızın e ini bo ama yetkisi tanınmı tır. Ancak bu yetkinin kötüye kullanılmaması için de bazı önlemler alınmı tır. Yüce Allah

⁵² Nisa, 15-16

⁵³ bn Kesir, age, c. 11, s. 5728

⁵⁴ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 31. Bölüm, Kesilmi kurdele

Kur'an-ı Kerimde öyle buyurur: “ Bo ama iki defadır. Bundan sonra ya iyilikle tutmak yada güzellekle salıvermek vardır. Kadınlara verdiklerinizden (bo ama sırasında) bir ey almanız size helal olmaz. Ancak erkek ve kadın Allah'ın sınırlarında kalıp, evlilik haklarını tam tatbik edememekten korkarlarsa bu durum müstesnadır. (Ey mü'minler!) siz de karı ile kocanın, Allah'ın sınırlarını, hakkıyla korumalarından üpheye dü erseniz, kadının erke e kurtulu fidyesi (muhalea bedeli) vermesinde her iki taraf için de bir sakınca yoktur. Bu söylenenler Allah'ın koydu u sınırlardır. Sakın bunları a mayın. Kim Allah'ın sınırlarını a arsa i te onlar zalimlerdir.”⁵⁵

“E er erkek kadını (üçüncü defa) bo arsa, ondan sonra kadın bir ba ka erkekle evlenmedikçe, onu yeniden alması kendisine helal olmaz. E er bu (yeni evlendi i) ki i de onu bo arsa, (her iki taraf da) Allah'ın sınırlarını nuhafaza edeceklerine inandıkları takdirde yeniden evlenmelerinde bir sakınca yoktur.”⁵⁶ Ayrıca bo anmanın çirkin bir tasarruf oldu u ve yüce Allah'ın lanetine yol açtı ı belirtilmi tir. Hz. Peygamber öyle buyurmu tur: “Allah'u Teâlâ kendisine talaktan daha sevimsiz olan hiçbir eyi helal kılmadı” “Yüce Allah'a helâlin en sevimsizi bo amadır.” “Önemli bir neden olmaksızın, kocasından ayrılmak isteyen kadına cennet kokusu haramdır.”

Bo anma konusunda kocaya daha üstün bir hak verilmi olmakla birlikte kadının da kocası ile bu konuda e it haklara sahip olması mümkündür. Buna “Tefviz-i talak (kadına bo ama yetkisi verme)” denir. Yine e lerin kar ılıklı rıza ile evlili i sona erdirebilmeleri, slam'ın bu konuda alternatifli bir düzenleme yaptı ını gösterir.⁵⁷

L. KADIN VE ONA VER LEN DE ER

Kanun deyi iyle kadın “ta ımak için yapılan bir çuval” dan ibarettir. Ebeveynleri kadının i lerine karı maz, ama onlar kadının yaptı ı her bir utanç verici davranı ı üstlenir ve sorumlu olarak cevap verir. Kadın, dul olması durumu dı ında, kendi e ini seçemez, ailesinin evlendirmeye karar verdi i adamı da reddedemez. Kadın ne babasının ne kocasının ne de çocuklarının mirasçısı olabilir. Kadın erkeklerden farklı olarak zina durumunda ve misafire yaptı ı saygısızlıktan dolayı öldürülebilir, hırsızlıktan dolayı da bo anabilir.⁵⁸ Kadın normal durumlar için e i tarafından azarlanabilir, e ine kar ı geldi i

⁵⁵ El-Bakara, 2/229; bkz. En-Nisa, 4/19

⁵⁶ El-Bakara, 2/230

⁵⁷ Hamdi Döndüren, Delilleriyle Aile İmihali, s. 340

⁵⁸ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 31. Bölüm, Kesilmi kurdele

olursa da dövülebilir.⁵⁹ Kadının meclise oturma hakkı yok, temsilci veya hâkim olma hakkı da yoktur, yemini ne istenir ne de kabul edilir.

Bazı çevrelerde slam'ın, kadın haklarını son derece kısıtladı ı, kadını peçeye sokup dört duvar arasına kapattı ı, onun ki ili ini yıprattı ı, ezdi i iddia edilmektedir.

Evvela slam'dan önceki ve sonraki kadının Arap toplumundaki yerini Arap ve slam kaynaklarından ö renmek gerekir. slam'dan önce kadın, iddia edildi i gibi özgür de ildi. Erkek gibi sava amaz, ailenin namus ve erefini koruyamaz dü üncesiyle kız çocu un do masından utanç duyulurdu. Bu yüzden Arap kabileleri arasında küçük kız çocuklarını öldürenler, diri diri topra a gömenler olurdu. te Kuran-ı Kerim, asırlarca bu anlayı içinde bulunan toplumun davranı nı iddetle kınamaktadır: “Onlardan birine kız çocu u oldu u müjdelendi i zaman içi öfke ile dolarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülü ünden dolayı kavminden gizlenir. imdi ne yapsın, onu hakaretle tutsun mu, yoksa topra a mı gömsün (diye dü ünür)? Bak ne kötü hüküm veriyorlar.”⁶⁰

Yeni Müslüman olmu bir Arap, Hz. Peygamber (s.a.s)'e öyle demi ti: “Ey Allah'ın peygamberi, Müslüman oldu umdan beri slam'ın tadını tam alamadım. Çünkü cahillik devrinde bir kızım vardı. Karıma onu süslemesini emrettim. Sonra onu götürüp yüksek bir uçurumdan a a ı attım. Baba beni niçin öldüreceksin? demi ti. Onun bu sözünü hatırladıkça içim yanıyor, hiçbir ey beni teselli etmiyor.” Peygamber (s.a.s) slam'ın, cahilliye devrinde i lenen günahları silece ini buyurmu ve onu tevbe ve isti fara davet etmi tir.

Kur'an, toplumun bu anlayı nı de i tirerek kız çocu unun da erkek gibi Allah'ın lütfü oldu unu, Allah'ın diledi ine kız, diledi ine erkek çocuk verece ini söylemi tir: “Göklerin ve yerin sahibi Allah'tır. O, diledi ini yaratır. Diledi ine kızlar, diledi ine erkek ba eder. Yahut onları çift çift yapar. Hem di i hem erkek verir. O her eyi bilendir , her eyi gücü yetendir.”⁶¹

slam'dan önce yalnız cariyeler de il, hür kadınlar dahi miras yoluyla varislere intikal ederdi. Adam öldü ü zaman ba ka kadından do mu o lu veya akrabası, ölenin karısının üzerine elbisesini atar: “Malına varis oldu um gibi karısına da varis olurum” derdi. Böylece kadın ona kalır, dilerse kadını ba ka biriyle evlendirip kar ılı nda para

⁵⁹ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 33. Bölüm, Baba

⁶⁰ Nahl, 33/58-59

⁶¹ ura, 42/49-50

alardı, dilerse kendisi onunla evlenirdi. Kadın, istesin istemesin fark etmezdi. te slam, kadının böyle mal gibi elden ele geçmesini yasaklamı tır. Allah Teala Kur'an-ı kerim'de öyle buyurur: “Ey inananlar, (akrabanızın kadınlarına) zorla varis olmanız size helal de ildir. Onlara verdi iniz saçının bir kısmını geri almak için onları sıkı tırmayınız. ayet açık fuhu yaparlarsa ba ka. Onlarla iyi geçininiz.”⁶²

Bazı insanlar, vasisi buldukları yetim kızların mallarını ele geçirmek için onlarla evlenir, ama gerçekte onlardan ho lanmazlardı. Sırf malın ba kasına geçmesini önlemek için böyle yaparlardı. Evlendikten sonra da hayatı onlara zindan ederlerdi. te nisa süresinin ikinci ve üçüncü ayetleri, yetimlerin mallarını yemeyi, mallarına konmak için onlarla evlenmeyi yasaklamı tır: “Yetim kızlarla evlendi iniz zaman onlara kar ı adaletli davranamayaca ınızdan korkarsanız, ba ka kadınlarla evleniniz.”

Tenkid edilen bir husus da slam'ın, dörde kadar kadınla evlenmeye müsaade edi idir. Evvela unu belirtmek lazım ki bu bir emir de il, müsaadedir. Buna müsaade eden “E er kadınlar arasında adalet yapamayaca ınızdan korkarsanız bir tane alınız! Yahut cariyelerinizle yetininiz. Cevr ve zulüm yapmamanız için en uygun olan budur.”⁶³ ayeti kerimenin sonunda bir kadınla yetinilmesi ö ütlenir.

slam'dan önce erkek, istedi i kadar kadınla evlenebilirdi. Bazı kimselerin 5, 10, 15, 20 hatta daha fazla kadınları vardı. Çok kadınla evlenme adeti, eski toplumların birço unda geçerli idi. Eski Hindular, sınırsız kadınla evlenmeyi mübah gördükleri gibi Lidyalılar, Babilliler, ranlılar, Yahudiler istedikleri kadar kadınla evlenirlerdi. Kitabı Mukaddese göre Hz. brahim'in iki karısı vardı. Yakub'un birkaç karısı vardı.

Hz. Davud'un, yüz karısının oldu u, Tevrat'tan ve Kur'an-ı Kerim'den anla ılıyor. Hz. Süleyman'ın 700 karısı, 300 cariyesi vardı.

Görülüyor ki hiç de iddia edildi i gibi slam'dan önce kadının durumu öyle parlak de ildi. slam geldi i zaman mevcut toplumların birço unda uygulanmakta olan pek çok kadınla evlenmeyi sınırlamı , en fazla dört kadınla evlenmeye müsaade etmi , bunu da artlara ba layarak kısıtlamı ve bir tane ile yetinilmesini tavsiye etmi tir.

slam, kadını horlandı ı mevkiden alıp yükseltmi , erke i de kibir ve gururundan a a ı indirmi , iki cinsi kulluk ve insanlık mertebesinde e it saymı tır. Birçok ayetlerde

⁶² Nisa, 4/19

⁶³ Nisa, 4/3

erkek ve kadına birlikte hitap edilir. Kur'an-ı Kerim, kadın ve erkeğin birbirlerini tamamladıklarını, birisi olmadığı takdirde diğ erinin de olmayacağını, insanlık bakımından aralarında bir fark bulunmadığını söylemiştir.

Dayak, slam'ın tevik ettiği bir metod değil, fakat çaresiz kalındığında son ümit olarak başvurulacak bir usuldür. Bakıslah metodu varken hemen dayak vurmak, hiçbir suretle hoş görülmemiştir. Kadın insanın kölesi değil, hayat arkadaşı, en yakın dostudur. Can sıkılıncanefsini tatmin, öfkesini gidermek için ikide birde ona dayak atmak, sonra da onunla aynı yatakta yatmak uygun bir hareket değildir. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur: “Daha ne zamana dek, biriniz karısını, cariye gibi dövcek, belki günün sonunda da onunla birleştirecektir?”⁶⁴

Hz. Peygamber (s.a.s) hiçbir hanımına bir fiske dahi vurmamış, zaman zaman onların dünyalık, refah istediklerinde kendisini rahatsız etmelerine de ses çıkarmamıştır. Hz. Ömer, şöyle diyor: Biz Kureyliler, karılarımızın sözünü dinlemezdik. Medine'ye geldik, Medinelilerin, karılarının sözleriyle gezdiklerini gördük. Bizim kadınlarımız da onların kadınlarından öğrenip bize karılık vermeye başladılar. Bir gün karıma kızdım çünkü yapmak istediğim bir işte bana: - öyle yapsan daha iyi olur dedi. –Sen kim oluyorsun ki benim işime burnunu sokuyorsun, dedim. Karım: Sen, sana karılık verilmesini istemiyorsun ama kızın, Allah'ın resulüne öyle karılık veriyor ki Peygamber, bir günü kırgın, dargın geçiyor, dedi.⁶⁵

te kadınların, bir fikir beyan etmesine dahi müsaade etmeyen bir ortamda peygamber kadınların durumunu yükseltmiş, onlara iyilik edilmesini emretmiştir: “Sizin en hayırlınız, kadınlarına hayırlı olanlardır.”

II. LEKE DUKAGJ N KANUNUNDA MİRAS

Kanunda miras sadece erkeklerin hakkıdır, hiçbir kadının miras hakkı yoktur. Zina sonucu hayata gelmiş erkek çocuklar da mirastan mahrumdurlar. Ölenin erkek çocuğu yoksa onun erkek kardeleleri ve onların erkek oğulları mirasa hak kazanır, kız kardeleleri ve onların erkek oğulları böyle bir hakka sahip olmazlar.⁶⁶ Ölen kişinin erkek çocuğu olmayıp çok sayıda kızı olsa dahi kızlar hiçbir şekilde ona mirasçı olamaz. Ölen kişinin geride bıraktığı bir tek beşikte bir erkek çocuğu olursa çocuğu en yakın akrabalar yanlarına

⁶⁴ Buhari, Nikah, 94; İbn Mace, Nikah, 51

⁶⁵ Müslim, Talak, 31, 34

⁶⁶ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 36. Bölüm, Miras

alır ve adamlık ya ı kabul edilen 15 ya ına ula ıncaaya kadar hem onu hem de babasından kalan mirasını korurlar buna kar ılık olarak onlar bir ücrete hak kazanırlar. Çocuk 15 ya ına ula ınca babasından kalan miras verilir ve kendi hayatını kendisi kurar. Mirasçısı kalmamı ki inin mirası yakın akrabalarına geçer, onlar da mirası aralarında e it ekilde payla ırlar. Ölen ki i geride sadece kız çocukları bırakmı sa ona en yakın erkek akraba ya kızların yanına gelir ya da kızları yanına alır böylece mirasa da sahip olur. Annenin ilk e inden olan üvey erkek karde in de mirasta payı yoktur. Yukarıdaki durumlar erkek o ulların olmadı ı durumları anlatır, erkek o ulların bulundu u zaman miras nasıl da ıtılır sorusuna gelince miras konusu olabilecek malları⁶⁷ sıralamamız gerekir ki onlar bunlardır:

- a) Ev, araziler ve çayır
- b) Topraklar, tarlalar, ba lar, çayırlar, a açlık, küçük ormanlar ve çalılık
- c) Akan sular
- d) De irmen
- e) Gelir gider
- f) Silahlar
- g) Bakır ve demir araçlar, ziraat aletleri
- h) Ev malzemeleri (yatak ve battaniyeler)
- i) Hayvanlar: inekler, öküzler, atlar, koyunlar ve keçiler
- j) Bu day ve di er mahsuller
- k) Arılar
- l) Peynir ve tereya ı
- m) arap ve rakı
- n) Mülkün ayrımını yapan ya lılara verilen hediyeler
- a) Babadan kalan ev ve çevresindeki toprak son karde indir. Arazi ve çayırlar

karde ler arasında e it ekilde payla ılır.

b) Ataların toprakları karde lere e it ekilde da ıtılır. Karde ler ebeveynleri öldükten hemen sonra mirası payla mamı bu arada da yeni tarlalar satın almı larsa yeni

⁶⁷ Gjeçov,a.g.e., 3. Kitap, 35. Bölüm, Miras da ıtımı

alınan tarlalar silah ta ıyanların sayısına göre da ıtılır. Orta karde in de e it parçalardan istedi ini seçmeye hakkı vardır. Topraklar, tarlalar, ba lar, çayırlar, a açıklık, küçük ormanlar ve çalılık karde lere e it ekilde da ıtılır. Da lar ve da daki otlaklıklar da ıtılmaz, hem a aç alımı için hem de otlama alanı olarak, toplu kullanıma tabi tutulurlar.

c) Akan sular karde ler arasında sahip oldukları toprak miktarına göre payla ılacaktır.

d) De irmen toprak gibi karde ler arasında payla ılmaktadır.

e) Gelir ve giderler ev ahali arasında ortaktır öyle de payla ılır ama payla madan önce borçlar ödenir. Özel gelirleri kanun farklı görmez “payla ılanlar evin içinde bulunursa payla ılır”. Kadının çeyizi ayırma girmez. Geline ister kendi evinde ister e inin evinde verilen hediyeler ayırma girmez, onlar kadına aittir.

f) Silahlar ilk do an erkek çocu a verilir.

g) Hem bakır hem de demir araçlar karde ler arasında e it payla ılmaktadır ki bunlar: balta, çapa, tırpan, orak, keski, testere, nacak (küçük balta, sava baltası), iskarpela ve benzeri aletlerdir. Aynı hüküm ziraat malzemeleri için de geçerlidir.

h) Ev malzemelerine gelince: Yatak ve battaniyeler karde ler arasında e it payla ılır. Fiçılar, arap sıkacakları, variller ve peynir sıkacaklar karde ler arasında e it ekilde payla ılır. Ka ıklar, fırın kürekleri, süt kovaları, yayıklar, saklanmı odunlar, kaplar, kazanlar, porselen (çamurdan)kaplar ve tahtadan veya topraktan yapılmı di er malzemeler ve kümes hayvanları ya lıların talimatları ile ev hanımı tarafından payla ılır.

i) “ *Hayvanlar silah ta ıyanlar arasında payla ılır*” küçükba hayvanları, inekler, öküzler ve atlar ancak silah ta ıyabilme ya ına girmiş olanların arasında payla ılır.

j) “*Bu day a ızlara göre payla ılır*” Bu day mülk payla ımı gününde bulunan erkek, kadın ve çocuklara verilir. Bir ya ından küçük olan erkek ve kız çocukları bu day alma hakkına sahip de ildirler. Bir ya ını doldurmuş çocuklar ise herkes gibi pay alır. Herkese e it da ıtılan tek bu day de ildir, di er bahçe ve tarla mahsulleri de bu ekilde payla ılır.

k) Arı kovanları karde ler arasında e it payla ılır. Bal herkese e it da ıtılır

l) Mandıra ürünleri ve baharatlar herkese e it payla ılır.

m) arap ve rakı, kısacası yenilen ve içilen her ey herkese e it payla ılır.

n) Mülk payla ımını yöneten ya lılar iki veya dört ki i olabilir ama mülkü payla ılan evin iste ine ba lı daha fazla da olabilir. Payla ımını yöneten ya lıların ki i ba ı bir küçükba hayvan almaya hakkı vardır. Ya lılara eme in kar ılı ı payla ımdan pay alan karde ler tarafından verilir.

Miras payla ımını yapılmadan önce cenaze ve ziyafet masrafları bir tarafa ayrılır, evlenmemi karde varsa ona da evlilik masrafları verilir. Kadınlar içilen ve yenilen eyler dı ında mirastan pay almazlar. Karde lerden biri baba vefat etmeden önce aileden ayrılırsa babanın kendisine o zaman verdiklerini alır, baba vefat ettikten sonra da mirastan pay almaz. Ana bir erkek karde ⁶⁸ mirastan pay alamazken baba bir karde di er karde ler gibi pay alır. Dört erkek karde in mirasçı oldu u bir evde miras da ıtımı gerçekleştirilmeden önce karde lerden birisi geriye bir erkek çocuk bırakarak vefat ederse çocuk miras da ıtımında babasının yerini alır.⁶⁹Vefat eden ki inin arkasında sadece kız çocukları kalırsa miras yakın akrabalara gider. Mirasa sahip olan Akrabalar kızlara evleninceye kadar bakar.⁷⁰

slam hukukunda ölenin geride bıraktı ı mal ve haklara miras denir; Ço ulu “mevaris”tir. “Vrs” kökünden “irs” mastarı, bir kimsenin mal varlı ının ölümünden sonra er’i mirasçılara intikal etmesi demektir. Aynı kökten “tevarüs” kar ılıklı mirasçı olmak veya bir kimsenin di erine mirasçı olması; “varis” mirasçı; “muris” miras bırakan; “terike” ölenin bıraktı ı miras anlamlarında kullanılır.

Miras ilmi anlamında kullanılan ba ka bir terim de “feraiiz”dir. Bunun tekili olan “farıza”, farz, belirli pay ve hisse demektir. Feraiz, slam miras hükümleri anlamında kullanıldı ı zaman “belirli miras payları”nı ifade eder.

III. SLAM HUKUKUNDA M RAS

A. M RAS TANIMI VE M RAS SAH PLERL

Miras veya feraiz ilmi fıkıh terimi olarak; ölenin geride bıraktı ı mal ve hakların belli ölçülerle, er’i mirasçılara bölünmesinden söz eden bir ilimdir. Feraiz ilminin gayesi, hak sahiplerine haklarını ula tırmaktan ibarettir.⁷¹

⁶⁸ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 38. Bölüm, Yarım karde

⁶⁹ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 35. Bölüm, Miras da ıtımı

⁷⁰ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 37. Bölüm, Akrabaların görevleri ve kızların hakları

⁷¹ Ali Hikmet Berki, **slam hukukunda feraiz ve intikal**, Diyanet i leri ba kanlı ı yay., Ankara 1985, s. 1

Miras, kitap, sünnet ve icma delillerine dayanır. Miras konusunda icma (görüş birliği) bulunmadıkça kıyas veya icthat yoluna gidilmez.

Mirasla ilgili ayetler Medine döneminde Uhud gazvesinden sonra inmiştir. Cahiliye devrinde ve İslam'ın ilk döneminde ölen bir kimsenin mirası yalnız eli silah tutan erkek hısımlarına gider, kadınlar ve küçük çocuklar mirasçı olamazdı. Bu durum hicretin üçüncü yılına kadar sürdü. Cabir ibn Abdillah'tan nakledildiğine göre Sa'd ibnü'r-Rabi (r.a) Uhud'da şehit düştü, erkek kardeşi tüm mirasına el koymuştu, eşi ve iki yetim kızına bir şey bırakmamıştı. Sa'd (r.a) Medine'nin sayılı zenginlerinden idi. Hicretten sonra muhacirlerin Ensar'la kardeşleştirildiği sırada Abdurrahman ibn Avf'a (r.a)'ı kardeş edinmiş ve servetinin yarısını muhacir kardeşine vermeyi teklif etmişti. Ancak Mekke-i Mükerreme'den ticaret tecrübesi olan Abdurrahman (r.a) bu teklifi kabul etmemiş ve çarın yolunu göstermesini istemişti. İşte bu Sa'd (r.a)'ın karısı Allah'ın resulüne gelerek "Bu iki kızın babası Uhud'ta şehit oldu. Bunların amcası bütün malı aldı ve bu kızlara bir şey vermedi. Bunlar ancak mal ile nikahlanır" dedi. Hz. Peygamber "Bu konuda Allah hüküm verir" buyurdu. Bunun üzerine en-Nisa süresindeki miras ayetleri indi. Allah'ın elçisi Sa'd'ın kardeşini çağırarak şöyle buyurdu: "Sa'd'ın iki kızına üçte iki, annelerine sekizde bir ver. Geri kalan da (asabe sıfatıyla) sana aittir."⁷² İşte İslam'da ilk miras taksimi bu oldu.

İslam'ın miras esasları Nisa ve Enfal surelerinde toplanmıştır. Hısımların durumuna göre miras ayetlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

a) Çocuklar ve ana-babanın mirası

"Allah size evlatlarınızı miras taksimi hususunda, erkeklerin paylarının kızların iki katı olmasını emretmektedir. Eğer bütün çocuklar kız olup ve sayıları ikiden fazla ise, bunların payı ölenin bıraktığı mallın üçte ikisidir. Eğer mirasçı bir tek kız ise mirasın yarısı onundur. Eğer ölen ana ve baba ile birlikte çocuklar bırakmışsa ana ve babanın her birinin terekeden payı altıda birdir. Eğer ölenin çocuğu bulunmayıp da, mirasçı olarak ana ve babası kalmışsa, ananın payı üçte biridir. Eğer ölenin kardeşi varsa terekenin altıda birini ananıdır. Bu paylar, ölenin borçları ödenip, vasiyeti de yerine getirildikten sonra hak sahiplerine verilir. Baba ve çocuklardan, hangisinin size fayda bakımından size daha yakın

⁷² Tirmizi, Feraiz, 3; İbn Mace, Feraiz, 2

oldu unu, siz bilemezsiniz. Bu, Allah tarafından farz kılınmıştır. Üpşesiz ki Allah, her eyi çok iyi bilen, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁷³

b) Karı-kocanın mirası

“E er hanımlarınızın çocukları yoksa bıraktıkları mirasın yarısı sizindir. Ayet çocukları varsa bıraktıkları mirasın dörtte biri sizindir. Bu paylar, ölenin vasiyeti yerine getirildikten ve varsa borcu ödendikten sonradır. E er siz çocuk bırakmadan ölürseniz, geriye bıraktığınız mirasın dörtte biri hanımlarınızdır. Ayet çocuklarınız varsa, bıraktığınız mirasın sekizde biri hanımlarınızdır. Bu paylar, yaptığınız vasiyetler yerine getirilip ve varsa borcunuz ödendikten sonra verilir.”⁷⁴

c) Kardeşlerin mirası

Kelale adı verilen kardeşlerin mirası, ana bir kardeş veya ana-baba bir yahut baba bir kız kardeş olmak üzere iki statüde toplanmıştır. Kelalenin mirasçı olmasında ön art, miras bırakanın baba veya erkek çocuklarının bulunmamasıdır.

Ana bir kardeşlerin mirası öyle belirlenmiştir: “E er ölen bir erkek veya kadın, erkek usul veya furuu bulunmaksızın mirasçı oluyorsa, kendisinin (ana bir) erkek veya (ana bir) kız kardeşi bulunuyorsa, bunlardan her birinin miras payı terekenin altıda biridir. E er bu kardeşler bundan daha çok iseler, bu takdirde kardeşlerin mirasın üçte birini zarara uğratılmaksızın aralarında ehit olarak paylaşırlar. Bu paylar, ölenin vasiyeti yerine getirilip ve varsa borcu ödendikten sonra verilir. Bunlar, Allah tarafından bir emirdir. Allah her eyi bilen ve yarattıklarına çok yumuşak davranandır.”⁷⁵

Öz veya baba bir kız kardeşin mirası ise öyle düzenlenmiştir: “Ey Peygamber! Senden fetva isterler”. De ki: “Size usul ve furu bırakmadan ölen kimse hakkında Allah fetva verir. E er bir kimse ölür ve onun çocuğu bulunmaz da, sadece bir kız kardeşi bulunursa, bıraktığı mirasın yarısı onundur. Ölen kız kardeşi ise ve çocuğu da yoksa erkek kardeşi terekenin hepsini alır. E er mirasçılar iki kız kardeşi ise, terekenin üçte ikisini alırlar. E er kardeşler erkek ve kadın olmak üzere ikiden çok iseler, bir erkeğin payı, iki

⁷³ En-Nisa, 4/11

⁷⁴ En-Nisa, 4/12

⁷⁵ En-Nisa, 4/12

kadının payı kadardır. Allah size sapıklı a dü memeniz için bunları açıklar. Allah her eyi çok iyi bilendir.”⁷⁶

d) Zevi'l-erham'ın mirası

Ayet veya hadislerde miras payları veya mirasçılık esasları belirlenmi bulunanların di nda kalan di er hısımlar için u ekilde bir genel düzenleme yapılmı tur: “Akraba olanlar, Allah'ın kitabına göre birbirlerine daha yakındırlar. üphesiz ki Allah her eyi çok iyi bilir.”⁷⁷

u ayet de miras haklarından genel olarak söz eder: “Ana-baba ve hısımları miras olarak bıraktıklarında erkeklerin hissesi vardır. Kadınların da ana-baba ve hısımların bıraktıklarında hisseleri vardır. Bunlar az olsun çok olsun farz kılınmı bir hissedir.”⁷⁸

Mirastan çevredeki bazı muhtaç kimselerin de yararlandırılması konusunda öyle buyrulur: “Miras taksim olunurken, varis olmayan akrabalar, yetimler ve yoksunlar da bulunursa, mirastan onlara da verin ve onlara güzel söz söyleyin.”⁷⁹

Miras ile alakalı sünnetten delilleri arasında bunlardır: “Miras paylarını, hak sahiplerine veriniz. Kalan miktar, en yakın erkek hısımdır.”⁸⁰ “Müslüman kafire, kafir de müslümana mirasçı olamaz.”⁸¹ Mikdam b. Ma'dikerib zevi'l-erham'la ilgili u hadisi nakletmi tir: “Kim bir mal bırakırsa, bu mirasçılarınındır. Ben, mirasçısı olmayanın mirasçısıyım. Gerekli i durumda diyetini öderim ve mirasçısı olurum. Dayı, mirasçısı olmayanın mirasçısıdır. Onun diyetini öder ve ona mirasçı olur.”⁸²

Bir tane ninenin tek ba ına altıda bir pay alaca ı, ikiden fazla ninelerin altıda bir hisseyi aralarında e it olarak payla acakları prensibi sahabe ve tabilerin icmaı ile sabittir. Hz. Ebu Bekir'in halifeli i sırasında konu tartı ılmı , Hz. Peygamber'den, altıda bir uygulaması nakledilince, bu yönde görü birli i olu mu tur.⁸³

⁷⁶ En-Nisa, 4/176

⁷⁷ El-Enfal, 8/75

⁷⁸ En-Nisa, 4/7

⁷⁹ En-Nisa, 4/8

⁸⁰ Buhari, Feraiz 5, 7, 9, 10; Müslim, Feraiz, 2, 3; Tirmizi, Feraiz, 8,

⁸¹ Buhari, Hacc, 44, Megazi, 48, Feraiz, 26; Müslim, Feraiz, 1;

⁸² Ebu Davud, Feraiz, 8; Tirmizi, Feraiz, 12

⁸³ Hamdi Döndüren, **Delilleriyle slam Hukuku**, Erenler matbaası yay., stanbul 1983, s. 483 vd.; Mecuddin Abdullah el-Mevsili, **el-htiyar li-talili el-Muthar**, Kahire (t.y.), c. 5, s. 90

B. M RASIN RÜKÜNLER VE SEBEPLER

Mirasın rüknü üçtür:

a) Muris: Vefat edip, geride miras bırakan kimsedir.

b) Varis: Kendisine miras intikal eden, yani terikede hissesi olan kimsedir.

c) Terike: Ölenin mal veya hak olarak geride bıraktığı şeyler olup, buna “miras”, “mevrus” ve “irs” adı da verilir.

Bu üç rükünden birisinin bulunmaması halinde miras söz konusu olmaz.

Mirasçı olmanın sebepleri üçtür. Nesep hısımlığı, evlilik ve vela.

Hısımlık, varisin, miras bırakana mirasçı olabilmesi için aralarında hısımlık ba ının bulunması gerekir. Usul, furu, yani ana, baba, dede ve nine gibi kendi neslinden gelinenlerle; çocuk, torun gibi kendi neslinden gelenler; yine ölenin karde leri ile amcalar bu hısımlardandır. Bunlar murise yakınlık derecesine göre mirasçı olurlar. Daha uzak olanın mirasçı olmasına önlerler, buna “hacbetme” denir.

Evlilik, geçerli bir nikah akdi bulunan e ler arasında miras hakkı doğurur. Cinsel temasın olup olmaması sonucu etkilemez. Bu yüzden, zifaktan önce e lerden birisinin ölümü halinde, di eri ona mirasçı olur. E lerin miras haklarını belirleyen ayetin genel anlamı ile Hz. Peygamber’in, cinsel temastan önce kocası ölen Bervabinti Vahık’ı ölen kocasına mirasçı yapması bunun delilidir.⁸⁴

Vela, ariin belirledi i hükmi bir yakınlık olup, köleyi azat eden efendinin azat ettiği köleye mirasçı olmasını ifade eder.

Mirasın engeli olarak varisin murisi öldürmesini ve varis veya murisin din de i tirmesini zikredebiliriz. Müslüman ile kafir arasında miras söz konusu olamazken gayri müslimlerin birbirine mirasçı olmaları engellenmemi tir.⁸⁵

C. VAS YET

Kanundaki vasiyet, kiliseye vasiyetten ibarettir. Ölmek üzere olan kişinin mirasçısı yoksa veya mirasçıları onun vasiyet etmesini kabul ederlerse kişi sahip olduğu her şeyi

⁸⁴ Vehbe Zuhayli, **İslam fıkıh ansiklopedisi**, Risale yay. , İstanbul 1994, c. 10, s. 370

⁸⁵ Döndüren, **Delilleriyle aile ilmi**, s. 525

kiliseye vasiyet edebilir. Mirasçılarını vasiyet etmesine izin vermezlerse ki i vasiyet edemez ama miras da ıtımında mirası da itan ya lılar ölenin ruhu için kiliseye gene bir pay verirler. Ki iye vasiyet diye bir ey söz konusu de ildir.⁸⁶ Vasiyet edecek ki ide bulunması gereken artlar bunlardır:

- a) Akli ba ında olmak
- b) Vasiyet etmede özgür olmak
- c) Korku altında olmamak
- d) Vasiyet edebilir durumda olmak

Ki i vasiyetini, kilisenin kendi ruhuna veya atalarının ruhuna senede bir veya iki defa ayin düzenleme artına ba layıp ba lamamasına göre vasiyet artlı veya artsız vasiyet diye ikiye ayrılır.

Erkek mirasçısı bulunmayan ki i hayatta oldu u sürece kız çocuklarına mallarını hediye edebilir, ölümünden sonra bu mallar onlardan geri alınmaz. Mülkünün tamamını da kiliseye vasiyet edebilir.

Bir fıkıh terimi olarak vasiyet, bir malı veya yararlanma hakkını, ölümünden sonraya bir ahsa veya hayır kurumuna kar ılıksız olarak ba ı lamaktan ibarettir. Di er yandan bir kimsenin ölmeden önce küçük çocuklarının mala ili kin i lerini yürütmek ve miras malı üzerinde tasarrufta bulunmak üzere birisini yetkili kılması da vasiyet kapsamına girer.⁸⁷

slam'dan önceki Arap toplumunda ba kasına kar ı övünmek ve gösteri yapmak gayesiyle ba kasına vasiyette bulunulur ve yakınlar bu yolla mirastan mahrum bırakılırdı.⁸⁸

slam, vasiyet konusundaki düzenlemeyi yapıncaya kadar bazı yakın hısımlara vasiyette bulunmayı emretti. Kur'an'da öyle buyrulur: "Sizden birine ölüm gelince, e er geriye mal bırakacaksa anneye, babaya ve yakın akrabaya maruf ekilde vasiyette bulunmak, takva sahipleri üzerine bir hak olarak yazıldı."⁸⁹

Nisa Suresindeki miras ayetleri gelince vasiyet konusunda iki sınırlama getirildi.

⁸⁶ Gjeçov, a.g.e., 3. Kitap, 39. Bölüm, vasiyetler

⁸⁷ Hamdi Döndüren, **Delilleriyle aile ilmihali**, s. 486

⁸⁸ Zuhayli, a.g.e., c.10, s. 133

⁸⁹ El-Bakara, 2/180

a) Mirasçı lehine vasiyet yasa 1. Allah'ın elçisi Veda Haccı sırasındaki hutbesinde öyle buyurmu tur: "Yüce Allah her hak sahibine hakkını vermi tir. Bu yüzden mirasçıya vasiyet yoktur."⁹⁰ Ancak mirasçılar kabul edince böyle bir vasiyet geçerli olur.

b) Vasiyetin, malvarlı ının üçte biri ile sınırlanması. Mirasçı olarak bir tane kızı bulunan Sa'd ibn Ebi Vakkas (r.a)'ın, malının üçte ikisini veya yarısını vasiyetle ba kasına bırakmak istemesi üzerine, Allah'ın Resulü öyle buyurmu tur: "Üçte bire gelince, bu olur. Gerçi üçte bir de çoktur. Çünkü senin, mirasçılarını varlıklı olarak bırakman, insanlara el açacak muhtaç bir durumda bırakmandan daha hayırlıdır."⁹¹

Miras malın üçte ikisi mirasçılarının korunmu payıdır. Ancak kendi rızaları ile bu payın da ba kasına vasiyet edilmesini mirasçılar kabul edebilirler.

Vasiyet edenin vasiyetten dönmesi, onun tasarruf ehliyetini kaybetmesi, irtidad etmesi, lehine vasiyet yapılanın vasiyeti reddetmesi, ölmesi veya vasiyet edeni öldürmesi veyahut vasiyet konusu olan malın telef edilmesi durumunda vasiyet ortadan kalkar.⁹²

IV. KANUNDAK CEZALARIN TÜRLER

Her devletin olmaza olmaz unsurları yasama, yargılama ve yürütmedir. Kanun yasamanın kendisidir. Yargılama ve yürütme ise yerine göre köy veya bayrak yöneticilere ve ihtiyar topluluklarına verilmi tir. Bu yöneticiler ve ihtiyar toplulukları gücünü Kanun ve halktan alarak suç i leyenlere ceza verir ve cezanın uygulanmasını da sa lar. Cezaların en a ırla tırılmı hali suçun dini müessese olan kilise veya din adamlara kar ı i lenmi durumlarda uygulanır. Mesela halktan bir ki iyi öldüren katile saklanma cezası verilir ve ona kar ı kan davası güdülür, papazı öldüren ki i ise köyce öldürülür kanı da kaybolup gider.

Kanundaki cezalar dört ba lık altında toplanabilir ki bu ba lıklar bunlardır:

- a) Maddi cezalar
- b) Sürgün cezası
- c) Ölüm cezası
- d) Yasak cezası

⁹⁰ Ebu Davud, Büyü, 88; Tirmizi, Vesaya, 5; bn Mace, Vesaya, 6

⁹¹ Müslim, Vasiyye, 5; bn Mace, Vesaya, 5

⁹² Döndüren, **Delilleriyle aile ilmihali**, s. 499

a) Cezaların ço u maddi cezalar ve bunun sebebi de kanunda anlatıldı ı gibi yöneticilerde olan para hırsından bu ceza türü böyle bir hal almı tır. Maddi ceza derken Kanundaki u cezalar kastedilir:

1. Para cezası

Bu ceza 1 ile 100 koç de eri arasındadır, 1 koçtan a a ı ceza olmadı ı gibi 100 koçtan yüksek bir para cezası da yoktur. Bir koğun para de eri de 100 grosh kabul edilir. Ceza, hayvan veya para ile ödenebilir. Para cezası hırsıza, soyguncuya, ba kasının onuru ile oynayana ve kan bedelini ödeyecek olana verilir.

2. Arazilerin nadasa bırakılması, a açların kesilmesi

Bu ceza ile suçlunun arazilerinin çalı ılmaması, ona ait a açların da kökten kesilmesini böylece suçluyu ve ailesini maddi sıkıntıya u ratılması ve onların di erlere örnek olması kastediliyor. Bu a ır ceza papazı öldüren ki iye verilen cezalardan iki tanesidir mesela.

3. Evin yakılması

Bu da maddi cezaların en a ırıdır. Bu da suçlunun di er insanlara örnek olması için uygulanır. Bu ceza papazı öldüren ve a ırla tırılmı olarak Sürü ve çoban ahdini çi neyene verilir.

b) Sürgün cezası a ır suç i leyene verilir ve ebedi veya süreli olabilir.

Papazı öldüren ki inin ailesi ebediyen sürgüne gönderilirken di er suçlarda uygulanan sürgün cezası 5 ile 15 sene arasında bir süre ile sınırlıdır.

c) Ölüm cezası

Bu ceza ev yakma ve harap etme cezasıyla birlikte bu ki ilere verilir:

1. A ır suç iftirası atan, papazı döven veya öldürene
2. Himayesi altında bulunan misafirini öldürene
3. Kendi kabilesine mensup olan ki iyi öldürene
4. Kanı ba ı ladıktan sonra kanlısını öldürene
5. Öldürdü ünü gizlemeye, inkâr etmeye çalı an katile
6. Ahit verdi i durumda kanlısını öldürene

7. Mülküne sahip olmak için akrabasını öldürene (murisini öldüren varis)
8. Bayrakta suç i lemi olanları kendi evine alana

d) Yasak cezası bu durumlarda verilir:

1. Köy veya bayra ın yaptı ı ahide katılmak istemeyen olursa
2. Kendi köyüne ihanet eden olursa
3. Mahkeme kararına kar ı çıkan olursa
4. Büyük suç i leyip mahkeme kar ısına çıkmayı reddeden olursa
5. Suçlu, kendi köyünün dı ında yaptı ı suç için mahkemeye rehin vermeyi

reddederse

V. SLAM HUKUKUNDA CEZA

slam dini iman, ibadet, muamelat ve ahlak alanlarındaki prensiplerin uygulanmasını sa lamak, bunlarla ilgili emir ve yasakların ihlalini önlemek, ferdi ve içtimai hayatı bütün yönleriyle ıslah etmek amacıyla gerek dünya gerekse âhiret hayatına yönelik olarak birtakım özendirici veya caydırıcı tedbirler almı tır. Bu tedbir ve müeyyidelerin tamamı ceza kavramının kapsamı içindedir. Ceza kelimesi türevleriyle birlikte Kur'an-ı Kerim'de 100'ü a kın ayette geçmekte, aynı mahiyette olmak üzere muhtelif hadislerde de kullanılmaktadır.⁹³

slam hukukundaki cezalar ilkeler dayanır ve bu ilkelerden hiçbir zaman taviz verilmez. slam hukukunun ceza konusundaki ilkeler bunlardır:

a) Kanunilik. slam ceza hukukunda nassa veya kanuna dayanmayan bir ceza eklinden söz etmek mümkün de ildir. Kısası, diyeti ve hadleri gerektiren suçların âri tarafından açıkça tayin ve tespit edilmesi, hakim de bu cezaları verme zorunda olu u cezalandırmada keyfili i önlemekte, kanunili i ve hukukun üstünlü ünü sa lamaktadır.

b) ahsilik. Bu prensip Kur'an'da, herkesin yaptı ının kendisine tesir edece i ve hiçbir mükellefin ba kasının i ledi i suçun sorumlulu unu ta ımayaca ı eklinde de i ik vesilelerle tekrar edilmi , hem dünya hem de ahiret hayatında geçerli genel bir ilke olarak ortaya konmu tur.⁹⁴

⁹³ Adil Bebek, "Ceza" mad., **D A**, c. 7, s.469

⁹⁴ El-En'am, 6/164; Fatır 35/18; En-Necm 53/38-39

c) Genellik. İslam ceza hukukunda cezanın ahıslar bakımından umumiliği, yani kanun karşısında herkesin eşitliği ilkesi hakim olup hiçbir zümre ve ahasa dokunulmazlık veya ayrıcalık tanınmamıştır. İslamiyet başlangıçtan itibaren bütün insanların eşit olduğunu, üstünlüğün ancak takvada bulunduğunu⁹⁵, takvanın da adaleti sağlamakla gerçekleştireceğini⁹⁶ belirterek bütün kurumların adalet esasına oturtmayı amaçlamıştır.

d) Suç-Ceza dengesi. İslam ceza hukukunda suç ile karşılığında verilecek ceza arasında makul bir dengenin mevcudiyeti dikkati çekmektedir. Cezalandırma asıl amaç değil zaruretten baş vurulan bir çaredir. Bu sebeple cezalar ancak zaruret ölçüsünde belirlenmiştir. Kur'an-ı Kerim'deki, "Bir kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür."⁹⁷ hükmü, tecavüzlere sadece misliyle karşılık verilmesinin gereğini ve dolayısıyla suç-ceza dengesinin tesisine işaret etmektedir.

e) Cezalandırmada adalet ve hakkaniyet. Kur'an ve Sünnet'te belirlenen kısas ve had cezaları, ilmi olarak sabit olan, azaltma veya başka bir cezaya tahvil etme konusunda hakime takdir hakkının verildiği tek seçimli cezalardır. Bu cezaların haksız yere verilmesi telafisi imkansız yaralar açacağından ilgili naslar ve bu paralelde gelişen hukuk doktrini suçların oluşmasında, ispatında, cezayı düğüren sebepleri belirlemede suçlu lehine titizlik göstermiş, üphe ve tereddütten sanığın faydalanacağını genel bir ilke olarak benimsemiş, böylece cezalandırmada adaleti sağlamıştır. Hz. Peygamber'in, "Elinizden geldiği ölçüde Müslümanlardan cezaları kaldırınız. Eğer onun için bir çıkar yol varsa hemen salıveriniz. Devlet başkanının affetmede hata etmesi, cezalandırmada hata etmesinden daha hayırlıdır."⁹⁸ mealindeki hadisi sanık lehine titizlik gösterilmesi gerektiğini işaret etmektedir.

İslam hukukunda ceza türlerine gelince onlar şöyledir:

a) Ölüm cezası. Ancak belli ağırlıktaki suçlar için söz konusu olup bunlar da temelde kasten adam öldürme, evlinin zinası ve irtidad suçlarıdır. Nitekim Hz. Peygamber, kelime-i şehadet getiren bir müslümanın ancak bu üç sebeple öldürülebileceğini belirtmiştir.⁹⁹

⁹⁵ El-Hucurat 49/13

⁹⁶ El-Maide 5/8

⁹⁷ E - ura 42/40

⁹⁸ Tirmizi, "Hudud", 2.

⁹⁹ Buhari, "Diyat", 6; Ebu Davud, "Hudud", 1

b) Uzu vda kısas. Kur'an'ın birkaç uzvu örnek olarak zikredip¹⁰⁰koydu u ilkenin tabii gere i ve kısas cezasının bir bölümüdür. Di er bir bedeni ceza ekli olan el kesme hırsız suçunun, el ve ayakların çapraz kesilmesi ise e kıyalık ve anar i suçunun cezası olarak Kur'an'da öngörölmü tür.¹⁰¹

c) Celde. Haddi gerektiren suçlardan bekar olanın zinası ile zina iftirası ve arap içme suçlarında sabit sayıda (80-100) uygulanan bir cezadır.

d) Hapis. Hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ba ında gelen hapis, slam dönemi Arap cemiyetinde pek yaygın olmamakla birlikte eski medeniyetlerde ve yerle ik toplumlarda bilinmekte ve uygulanmaktaydı. Bir suçun ara tırılması sırasında sanı ın kaçmasını önleme veya borçluyu ifaya zorlama maksadıyla bir baskı unsuru olarak uygulanan ihtiyati hapse (tutuklama) Hz. Peygamber devrinde de rastlanmaktadır. Suçu kesinle en failin hapsedilmesine gelince, Hz. Peygamber ve Ebu Bekir devirlerinde bu yönde bir uygulamanın olmadı ı, bu dönemde Medine'de özel bir hapishaneni bulunmadı ı rivayetleri vardır. Ancak Kur'an-ı kerim, geçmi kavimlerdeki hapis cezasından bahsetmesinin yanı sıra açık kötölük (zina) yapan kadınların evde hapsedilmesini emretmekte¹⁰²böylece hapsin de itiyati bir tedbir veya cezai bir müeyyide olarak kullanılabilene i aret etmektedir. Halife Hz. Ömer'in Mekke'de Safvan b. Ümeyye'ye ait bir evi satın alıp hapishane olarak kullandı ı ve bunun slam'da ilk hapishane oldu u bildirilir.

e) Sürgün. Yol kesip e kıyalık yapanlara uygulanacak ek bir ceza veya bu gruptaki en hafif suçun cezası olarak Kur'an'da zikredilmekte¹⁰³, hadiste de zina eden bekarlar için bir yıllık sürgün cezasından bahsedilmektedir.¹⁰⁴Ayrıca amme menfaatini temin maksadıyla verilebilir. Nitekim Hz. Peygamber kadınlı a özenen bir erke i¹⁰⁵, Hz. Ömer de çevresindeki kadınları fitneye dü üren bir genci Medine dı na sürmü tür.

f) Kefaret. Hataen adam öldürme, yemini ve orucu bozma, ihram yasaklarına uymama gibi durumlarda emredilmekle birlikte bir ceza olmaktan çok iyi niyetli fakat hatalı müslümanın e itimi, kölenin hürriyete kavu turulması, sosyal dayanı manın gerçeikle mesi gibi çok maksatlı, ibadet yönü a ır basan bedeni ve mali bir mükellefiyettir.

¹⁰⁰ El-Maide 5/45

¹⁰¹ El-Maide 5/33,38

¹⁰² En-Nisa 4/15-16

¹⁰³ El-Maide 5/33

¹⁰⁴ Buhari, "Hudud", 32

¹⁰⁵ Ebu Davud, "Edeb", 61

g) Mali ceza. Belli suçlarda suçlunun malının telef edilmesi, devletçe malına el konulması veya suçluya belli bir miktarı ödeme mecburiyeti getirilmesi, ayrıntıda görülmüş farklılıkları olmakla birlikte çoğunluğu teşkil eden İslam hukukçuları tarafından caiz görülmekte ve bu konuda Hz. Peygamber'in ve Hulefa'yi Ra'idin'in bazı uygulamaları delil gösterilmektedir. Başta Ebu Hanife ve İmam Muhammed olmak üzere bazı hukukçular ise bunu çeşitli nedenlerle ve meşru sebebin yokluğu gerekçesiyle caiz görmemişlerdir.¹⁰⁶

VI. LEKE DUKAGJ N KANUNUNDA T CARET

Kanun ticareti alıveri diye tarif eder, bu alıveri artlı, artsız, ahitlerin önünde veya kaporalı olabilir. Kapora malın teslim alınımından önce verilen para miktarıdır ki bu para o malın mülküne geçmesini sağlar ve satıcının başkasına satmasını engeller. Ancak mal teslim alınırken paranın geriye kalanı da verilir. Alınan kapora geri verilerek akit bozulamaz. Kaporayı veren de malı satın almaktan vazgeçerse kaporasını geri alamaz. Satıcı kaporasını aldığı malı başkasına satarsa satış akdi batıldır, mal geri alınıp kaporasını veren kişiye satılır.¹⁰⁷

Mal artla (muhayyerlik) satın alınır da defolu çıkarsa sahibine geri verilir. Satın alınan malın çalıntı mal olduğu ortaya çıkarsa, mal satıcıya geri götürülür ücreti de iade edilir.

Ta'ınmazların¹⁰⁸ satışı söz konusu olunca ki bunlar ev, tarla, sulama sırası veya de'irmen sırası olabilir, satılmak üzere karde'lere, akrabalara ve kabile mensuplarına sunulur. Bu kişilerden hiçbirisi satılık malı almazsa diğer satılık mal kom'ulara sorulur onlar da almazsa köye sorulur. Ta'ınmazların dışı arıdan kişilere satılması hoş karşılanılmayıp, ayıp sayılır. Ta'ınmaz mülk satan kişi bu kurala riayet etmezse sıradaki kişiler itiraz edip satış akdini iptal ettirebilirler, satıcı da bu kurala riayet etmediğinden dolayı ceza alır.

Kanunen ta'ınmazlar akrabalara satılırken diğer kişilere satılacak ücretten daha düşük bir ücrete satılır. Bu fiyat farkı genelde 100 grosh daha az iken bazı bölgelerde 500 grosh'a kadar çıkar.

¹⁰⁶ Ali Bardakolu, "ceza" mad., **D. . A.**, c. 7, s. 470

¹⁰⁷ Gjeçov, a.g.e., 5. Kitap, 76. Bölüm, Ticaretin tanımı

¹⁰⁸ Gjeçov, a.g.e., 5. Kitap, 77. Bölüm, Arsa ticareti

Satan ki i alıcıya, aldı n u ta nınmazı satmaya karar verirsən ilk bana sunacaksın diye bir art ko arsa bu art alıcıyı ba lar.

Silah ve binekler¹⁰⁹ araç gereçleriyle beraber satılır. Silah dolu olarak satılır ve alındı ı yerde denenebilir sıra atıldı mı geri verilemez. Binek de semer ve yularıyla satılır ve satın alındıktan sonra iade edilemez. Ama hayvan artlı olarak kabul alınır ve arta uygun çıkmazsa iade edilir, ücreti de son kuru una kadar geri alınır.

Kanunda kırka yakın ürünün fiyatı belirli¹¹⁰ bir ekilde sıralanmı tır. Bu uygulama fahi fiyatların konulmasını önlemek amacıyla tavan fiyatları ve bazen de taban fiyatları belli kılmak için yapılmı tır. Kıtık döneminde fiyatlar a ırı yükselmesin, bolluk döneminde de a ırı ekilde dü mesin diye konulmu bir uygulamadır.

Kanunun eski hükümlerinde ve bazen de daha yakın zamanlarda konulmu hükümlerde ticaretin mal takasından¹¹¹ ibaret oldu unu fark ederiz. Kanunda cezalar genelde mal hesabı ile ödenir, görüldü ü gibi cezalar 1 ile 100 koç arasındadır hükmü, cezaların en açık tarifini veren hükümdür. Mal ile ödenen sadece cezalar de il, kan bedeli ve zararların tazminatı da aynı ekilde ödenmektedir. Ticaretin bu ekilde yapılması piyasanın ticaret konusunda ilkel kaldı ının bir göstergesidir.

VII. SLAM HUKUKUNDA T CARET

Kur'an-ı Kerim'de öyle buyrulur: “ Kar ılıklı rızaya dayanan ticaret yolu dı ında, mallarınızı aranızda batıl (haksız ve haram) yollarla yemeyin.”¹¹², “ Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir bölümünü haram yollardan yemeniz için o malları hakimlere (ve yöneticilere) vermeyin.”, “Do rusu, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır.”¹¹³

Ticaret hayatında önemli borçlanmaların yazıyla tespit edilmesi istendi i gibi, önemli satı larda ahit bulundurulması ve ayrı beldelerde bulunanların yapaca ı veresiye satı larda rehin istenmesi ¹¹⁴ slam'ın hakları korumaya ne kadar önem verdi ini gösterir.

¹⁰⁹ Gjeçov, a.g.e., 5. Kitap, 78. Bölüm, Silah ve binek satı ı

¹¹⁰ Gjeçov, a.g.e., 5. Kitap, 79. Bölüm, Kanundaki fiyatlar

¹¹¹ Gjeçov, a.g.e., 5. Kitap, 81. Bölüm, Malın mal ile ödenmesi

¹¹² En-Nisa, 4/29

¹¹³ Et-Tegabün, 64/15

¹¹⁴ El-Bakara, 2/282

Faiz yasa ı ile ilgili olarak da öyle buyrulur: “ Faiz yiyenler, kabirlerinde kendilerini eytan çarpmı gibi kalkarlar. Bu durum onların “ faiz de alım-satım gibidir” demeleri yüzündendir. Halbuki, Allah alı -veri i helal, faizi ise haram kılmı tır. Bundan sonra kime rabbimden bir ö üt gelir de faizden vazgeçerse, geçmi te olan kendisidir ve artık onun i i Allah’a kalmı tır. Kim yeniden faize dönerse, i te onlar cehennemliktir, orada sürekli olarak kalırlar.”¹¹⁵

H. Peygamber (s.a)’in ticari ve iktisadi hayatla ilgili birçok söz, fiil veya takrirleri vardır. Allah’ın Rasulü öyle buyurmu tur: “Sözü ve muamelesi do ru tüccar, kıyamet gününde ar ın gölgesi altındadır.”¹¹⁶

H. Peygamber kendisi de bizzat alı -veri yapmı , borçlanmı , rehin vermi , ortaklık yapmı tır. O, insanlar çe itli ticaret muameleleri yaparlarken peygamber olmu ve onları ticaretlerinde serbest bırakmı tır. Ancak ticaret hayatında faiz, karaborsacılık, yalan, hile, gabin ve garar gibi haksız kazanca yol açabilen eyler yasaklanmı , hak sahibinin hakkını alabildi i ve haksızlık yapmak isteyenin dı landı ı bir ekonomik sistem kurulmu tur.¹¹⁷

VIII. BORÇ

Kanunda borç, eref sözü veya rehin esas alınarak verilir. Kısacası borç alacak ki iye güvenirsın ve borç verirsın, ona güvenmezsen kendisinden rehin isteyip borç verirsın. Borç için alınan rehin, borç miktarı ile e it de erde veya daha yüksek de erde bir mal olur. Borç için alınan rehin, borç vadesinde getirilmedi i halde, satılır ve borç veren anaparayı alır geriye kalan para olursa borçluya iade eder. Borç vadesinde geri getirilirse, rehin verildi i gibi alınır. Kanundaki borcun en önemli özelli i faizsiz verilmesi, faizle borç para verenlerin de kınanmasıdır.¹¹⁸

slam hukukunda faizsiz ve bir menfaat beklemeksizin verilen ödünce “karz-ı hasen” denir. Karz-ı hasen güzel ödünç demektir. Bir kimsenin nakit paraya veya ölçü, tartı yahut standart olup sayı ile alınıp satılan eyleri, daha sonra benzerini (misli) almak üzere ba kasına vermesidir.

¹¹⁵ el-Bakara, 2/275

¹¹⁶ bn Mace, T carat, 1

¹¹⁷ Döndüren, **slami ölçülerle ticaret rehberi**, erkam yay., stanbul 2006, s. 27; bkz. Celal Yeniçeri, **slam iktisadın esasları**, amil yay., stanbul 1980, s. 27-32

¹¹⁸ Gjeçov, a.g.e., 6. Kitap, 82. Bölüm, Borç

Kuran-ı Kerim’de ödünç verme “güzel ödünç” olarak nitelendirilerek tevik edilmiştir. Faizsiz ve bir karlılık beklemeeksizin verilmesi yüzünden bu adı almıştır. Allah Teala öyle buyurur: “Kimdir o, Allah’a güzel bir borç verecek olan ki, Allah da onun verdi ini kat kat artırsın ve onun için de erli bir mükafat versin.”¹¹⁹

Karzin rüknü icap ve kabuldür. Bundan başka ödünç verenle ve ödünç verilen eyle ilgili bazı şartların da bulunması gereklidir.

Ödünç verenin akıllı, ergin ve ödünç verece i malın maliki yada onu karz olarak vermeye yetkili bulunması gerekir. Bu yüzden küçük çocuk veya akıl hastası kendi malını başkasına başı layamadı ı gibi, bunu karz-ı hasen olarak da veremezler.

Ödünç verilecek eyin misli (standart) bir mal olması gerekir. Ölçü, tartı veya standart olup sayı ile alınıp satılan eyler misli sayılır. Hanefilere göre, hayvan ve gayri menkul gibi kıyemi mallar üzerinde karz akdi yapılamaz. Çünkü kıyemi malların misli bulunmadı ı için, tüketildi inde benzerini geri vermek mümkün olmaz. Mesela; iki yalarında bir hayvan karz olarak verilse geri alınmak istendi inde ödünç alan fiyatı düşük olan bir hayvan vermek isterken ödünç veren daha iyisini almak ister. Bu da menfaat çeki mesine yol açar.¹²⁰

IX. VADE

Leke Dukagjini kanununda vadeye de yer verilmiştir. Kanuna göre alınan borç belli bir vade ile verilir. Borçlu borcunu vadenin içinde geri getirmek zorundadır. leri sıkı ık ise borç verenden ek vade isteyebilir. Ek vade vermek de Kanuna göre bir adamlık göstergesidir.¹²¹

slam hukukuna göre gerek borç olarak alınan ve gerekse vasiye mal almaktan do an borçların, vadesinde ödenmesi gerekir. Ancak karz-ı hasende alacaklının kendisi daradü tü ü takdirde alacağını vadesinden önce de isteme hakkı vardır. Çünkü karzda vade kaza bakımından başlayıcı de ildir. Ödeme güçlü ü içinde olan borçluya gerekli kolaylı ın gösterilmesi gerekir. Ayette öyle buyrulur: “E er borçlu darlık içinde bulunuyorsa ona geni bir zamana kadar süre tanımak vardır. E er bilerseniz, alacağını

¹¹⁹ El-Hadid, 57/11

¹²⁰ Alaeddin Ebu Bekir Mesud bin Muhammed El-Kasani, **Bedayu es-Sanayi fi tertibi e - erayi**, v11, 394, 395; Ebu Muhammed Abdullah bin Ahmed Bin Muhammed bn Kudame, **el-Mugni**, Daru el-kitab el arabiy yay., Lubnan, c. iv, s. 314

¹²¹ Gjeçov, a.g.e., 6. Kitap, 83. Bölüm, Vade

ba ı lamanız sizin için daha hayırlıdır.”¹²² Ancak ödeme gücü oldu u halde, borcunu vadesinde ödemeyen kimse alacaklıya zulüm yapmı olur. Nitekim Allah elçisi öyle buyurmu tur: “Zenginın borcunu erteleyip vadesinde ödememesi zulümdür.”¹²³

Karz-ı hasen yoluyla, darda olanların kredi ihtiyacının kar ılanması mümkündür. Bununla daha çok ticari olmayan ihtiyaçlar, dar gelirlilerin kısa süreli sıkıntıları veya ticaretle u ra anların geçici ve kısa süreli ekonomik finansmanları kar ılanabilir.

slam’da uzun vadeli ve büyük krediler için kar-zarar ortaklı ı esas ı getirilmi tir. Çünkü kar ılıklı yarar olmaksızın, insanların birbirine yardımcı olmaları süreklilik arz etmez. Özellikle kredinin hacmi büyüdükçe bunu karz-ı hasen ölçüleri içinde çözmek mümkün olmaz.¹²⁴

X. HED YE

Kanun verilmesi vaat edilen hediyelerin verilir verilmemesiyle ilgilenmez. Ama gene de verilmesini öngörür. Vaat edilenin verilmesi kanuna göre bir adamlık göstergesidir.¹²⁵

slam hukukunda kar ılıksız olarak bir malı ba kasına temlik etmeye, ba ı lamaya hibe denir. Hibenin bir türü olan hediye ise, birine ikramda bulunmak amacıyla verilen eylerdir. Hanefilere göre, hibeden dönmeye engel hallerden birisi yoksa, hediyeden dönülebilir.¹²⁶

XI. YEM N

A. KANUNA GÖRE YEM N

Kanuna göre yemin dini bir ifadedir ve her ey için yemin edilmez. Yemin ancak suçlamalardan veya a ır iftiralardan kurtulmak için ba vurulan bir çözüm yoludur. Yemin eden ki i yemininde Tanrının adını zikreder elini de dini bir objeye sürer. Tanrının adı zikredilmedi i ve dini objeye el sürülmeden yapılan yemin Kanuna göre geçersizdir. Yemin, hırsızlık, öldürme, iftira vb. suçlamalardan kurtulmak için edilir ve yemin edildikten sonra bu suçlamaların tamamı sanıktan kalkar ve yemin eden ki i bu suçlamalar için bir daha sorguya alınamaz. Çünkü kanuna göre yemin davanın sonudur. Yemin eden

¹²² El-Bakara, 2/280

¹²³ Buhari, Havale, 1,2, stikraz, 12; Müslim, Müsakat, 33; Ebu Davud, Buyu, 10

¹²⁴ Hamdi Döndüren, **Delilleriyle ticaret ve iktisat ilmihali**, Erkam yay., stanbul 2008, s. 416

¹²⁵ Gjeçov, a.g.e., 6. Kitap, 85. Bölüm, Hediye

¹²⁶ Döndüren, a.g.e, s. 538

ki i, yemininde kullandı ı ifadelerin do ru oldu una Tanrıyı ahit tutar ve ifadelerinin yalan oldu u ortaya çıkarsa da Kanunun maddi ve manevi cezasını kabul etti ini ifade eder.

Kanuna göre yemin eden ki inin el sürebilece i dini objeler haç, ncil ve ta tır. Haç ve ncil Hıristiyanlarda dünyaca bilinen iki dini objedir, buradaki ta da herhangi bir ta olmayıp kiliseye ba ı lanan balmumu tartmak üzere kullanılan tartının üçgen ekinde üç delikli ta tır.

Bir sanıktan o ullahar üzerine yemin istendi inde, sanık elini yukarıdaki objelere sürmeyip bir araya getirdi i o ullaharının ba larına sürerek yemin eder.

Kanuna göre sadece erkekler yemin hakkına sahiptirler, kadın ve çocukların yemini kabul edilmez.¹²⁷

B. K M YEM N EDER

Kanuna göre suçu inkâr eden ki i yemin eder. Suçlayan, sanı ı suçüstü gördü üne yemin etse bile yemini kabul edilmez. Suçlayanın kalbi mutmain olsun diye Kanun yeminin ahitler huzurunda ve ahitlerin o yemini kabul etmesini de art ko ar. ahitler toplulu u 24 ki iden olu ur ve onlardan bir tanesi bile sanı ın yeminini kabul etmezse sanık suçlu durumuna gelir. Kanuna göre yeminle kendisini temiz çıkaran ki iye kar ı aynı konu için hesaba çekilemez.¹²⁸ Kanunda alacaklı yemininin kabul edildi i birkaç durum onlar da bu ekinde:

a) Bir ki i kendi malını bir ba kasının elinde buldu unda etraftakilerle beraber o malın kendisine ait oldu una yemin ederse yemini kabul edilir. Mal elinde bulunan ki i yemin ederse bile bu durumda yemini geçersiz olur.

b) Bir ki i, vefat etmi bir ki iyi kendisine borcu vardır diye ikâyet etse ve bu do rultuda yemin ederse yemini kabul edilir, istedikleri de vefat edenin ailesi tarafından verilir.

Kanun yemini, suçlamalardan kurtulma unsuru olarak kabul eder ama istisnai olarak da son iki durumda gördü ümüz gibi kendisine ait oldu u mülkün, mülkiyetine geçme aracı olarak da kullanıldı ını fark edebiliyoruz.

¹²⁷ Gjeçov, a.g.e., 7. Kitap, 88. Bölüm, Yemin

¹²⁸ Gjeçov, a.g.e., 7. Kitap, 90. Bölüm, Kim yemin eder

C. BA KASININ YER NE YEM N ETME

Bunun kanundaki en bariz örne i hane yeminidir. Bu yemin türünde ev reisi, yemine tek ba ına çıkar ve bu olay ile alakalı benim alakam ve bilgim olmadı ı gibi ailemin fertlerinin de alakası ve bilgisi yoktur der ve bu yemin kanunen kabul edilir. Aile ferlerinden de tek tek yemin etmesi istenmez.¹²⁹

D. YEM NDE “CEHALET” ARTI

Kanun, yemin ister dini objeye el sürerek olsun ister o ullanın ba larına veya ölünün topra ına el sürerek olsun hepsinde “cehalet” unsurunu art ko ar. Peki, kanundaki cehalet nedir ve bu artın konulmasındaki hikmet nedir. Yemindeki cehalet, yemin eden ki inin olayla alakalı bilgisinin de olmadı ını ifade etmesidir. Bu artın konulmasındaki hikmet ise öyledir ki yemin eden ki i ayet kendisi suçlu de ilse suçlu olanı bilirse onu ele versin. Kanun yeminin ahitlerin önünde edilmesini art ko ar ki ahitlerin arasında olayla alakalı bilgisi olan varsa, yemin edenin yalan yere yemin etmesine engel olur, böylece gerçek ortaya çıkmı olur.

Bir kere yemin edildi mi, yemin eden ve orada ahit olarak bulunanlardan aynı konu hakkında yemin istenemez çünkü kanun yemin üstüne yemini kabul etmez. Cehalet ifadesiyle yemin edemeyen ya suçluyu söyler veya kendisi suçlu kabul edilir. Yemini istenilen ki i kendisi suçlu de ilse ama suçluyu biliyorsa yemine gitmez ama suçluyu ihtiyarlardan birine gösterir oda suçlu olanın yemine ça ırılmasını sa lar.

Kanun yemin cümlesinde çift anlamlı kelimelerin kullanılmasını da yasaklar. Yemin ifadesi açık ve net olmalı. Açık ve net bir ifadeyle ve cehalet unsuru ile yapılan yemin Kanuna göre yeminin zirvesidir ve bu yemin türü her bir davayı hükme ba lar.¹³⁰

E. YALAN YERE YEM N N CEZASI

Bir malın mülkiyeti hakkında yalan yere yeminde bulunan ki i, malın iki katını vermeli ve yalan yere yeminin cezasını ödemeli ayrıca Kanun onunla ba layan yedi nesli mahcup (utandırılmı , sözü kabul edilmez) sayar.¹³¹

Yalan yere yemin edenin cezaları bunlardır:

¹²⁹ Gjeçov, a.g.e., 7. Kitap, 92. Bölüm, Hane yemini

¹³⁰ Gjeçov, a.g.e., 7. Kitap, 94. Bölüm, Cehalet yemini

¹³¹ Gjeçov, a.g.e., 7. Kitap, 95. Bölüm, Yalan yere yeminin cezası

- a) Malın sahibine bir için iki verir¹³²
- b) Yemin edenin, yalan söyledi i bir muhbir yoluyla ortaya çıkarsa, yalan yere yemin eden muhbirin ücretini öder.
- c) Yemin 24 ahit ile yapılmı sa ceza olarak 100 koç ve bir öküz alınır, GjoMarku ailesine de 500 grosh verilir. Yemin daha az ahit ile yapılmı sa ceza bedeli köye da ıtılır.
- d) Yalan yere yemin eden ahitlerle beraber bu günahı çıkarmak üzere kiliseye gider.
- e) Yalan yere yemine götürüp Kiliseye hakaret etmelerine sebep oldu u için yemin eden her bir ahide 500 grosh verir.

F. YEM NDE ÜSTÜNLÜK

Kanuna göre yemin konusunda bazı insanlar di erlere göre üstündür ve bu insanlar bu üstünlü ü buldukları sosyal pozisyondan dolayı kazanıyorlar. Kanuna göre papazın yemini 24 ki inin yeminiymi gibi kabul edilir. Kısacası papazın yemin etmesi istenirse ki genelde istenmez onun yemininin yanında ahitler istenmez, o Tanrının kulu kabul edildi i için yalan söylemez kabul edilir. Bayraktarın yemini de di er insanların yemininden üstün kabul edilir ki onun yemini 12 ki inin yeminiymi gibi i lem görür.

Yeminde üstünlük söz konusuyken erkeklerin yemini kabul edilirken kadınlarınki ise kabul edilmedi i için erkeklerin de kadınlara göre bu konu hakkında üstün tutuldu u göze çarpar.

XII. SLAM HUKUKUNDA YEM N

Sözlükte yemin kelimesinin üç manası vardır. Birincisi “güç ve kuvvet” demektir. Yüce Allah’ın “Biz elbette onu kudretimizle alıverirdik”¹³³ buyru unda geçen yemin kelimesi görüldü ü gibi kuvvet manasındadır. kincisi “sa el” manasına gelir. Kuvvetinin fazlalı ı sebebiyle bu organa “el-yemin” adı verilmi tir. Üçüncüsü ise “kasem” veya “yemin etmek” anlamındadır. Yemin kelimesinin kasem hakkında kullanılmasının sebebi, insanların kar ılıklı olarak birinin ötekisinin sa elini tutmasıdır.

¹³² Kan için ise bu kaide geçmez, ancak kan bedeli verilir.

¹³³ Hakka,69/45

Fakihlerin ıstılahında yemin, Hanefilerin tarifiyle u anlama gelir: Yemin, edenin yapmaya yada terk etmeye azmetmi oldu u güçlü bir kararlılı ın ifadesidir. Bu karara yemin adının verilmesi azmin bununla güç kazanması sebebiyledir.

slam hukukuna göre yemin me rudur. Çünkü yüce Allah'ın kendisi de kase m etti i gibi peygamberine de kase m etmesini emretmi tir. Peygamber (a.s)'e Kuran-ı kerimin üç yerinde yemin etmesi emredilmi bulunmaktadır. Yüce Allah Hz. Peygambere hitaben öyle buyurmaktadır: “o gerçek midir diye senden haber sorarlar. De ki: evet, Rabbim hakkı için o elbette haktır ve siz aciz bırakacak de ilsiniz.”¹³⁴

Edilecek yeminin Allah'tan ba kası adına olması yasaktır. Bunun delili Hz. Peygamberin: “Do rusu Allah, sizi, atalarınız adına yemin etmeyi yasaklıyor” buyurmasıdır.¹³⁵ Resulullah (s.a.s) öyle buyurmu tur: “E er insanlara her iddia ettikleri ey verilecek olursa bazı kimseler ba kalarının aleyhine kan ve onların mallarında hak sahibi oldukları iddiasında bulunacaklardı. Ancak yemin davalıya dü er.”¹³⁶

Hanbelîlerin belirtti ine göre yeminler be çe ittir:

a) Vacip yemin: Suçsuz bir insanın, kendisi vasıtasıyla ölümden kurtulaca ı yemindir.

b) Mendup yemin: ki hasım arasını düzeltmek veya yemin eden ki iye veya ba kasına kar ı bir müslümanın kalbindeki kini ortadan kaldırmak yahut herhangi bir kötülü ü def etmek gibi bir maslahat ile ilgili yemin etmektir.

c) Mübah yemin: Mübah olan bir i in yapılması veya terk edilmesine dair yemin etmek ile do ru söyleyece i veya do ru oldu unu zannetmi oldu u bir eyi bildirmek maksadıyla yemin etmek gibi.

d) Mekruh olan yemin: Bu da mekruh olan bir i i yapmak veya mendup olan bir i i terk etmek maksadıyla yapılan yemindir.

¹³⁴ Yunus, 10/50

¹³⁵ Abdullah el-Hazimi, ter. Hanifi Akın,7 hadis imamının ittifak ettikleri hadisler, Karınca & polen yay., stanbul 2009, s. 655

¹³⁶ Müslim, Akdiye, 1; Nesai, Kada, 36; bn Mace, Ahkam, 7

e) Haram olan yemin: Yalan yere yemin etmektir. Allah bu tür yemini u ayeti ile yermi bulunmaktadır: “onlar bile bile de yalan yere yemin ederler.”¹³⁷ Çünkü yalan haramdır.¹³⁸

XIII. D N VE D N ADAMLARI

A. KANUNDAK D N VE D N ADAMLARI

Shtjefen Kostantin Gjeçov tarafından derlenmi olan Leke Dukagjini kanununun ilk kitabında din ve din adamlarına geni çe yer verilmi tir. Bu konunun ilk bölümde ele alınması, konunun önemine ayrıca vurgu yapar. Leke Dukagjini kanununda din müesseselerine ve din adamlarına verilen önem ve onlara tanınan haklar di er hiçbir müesseseye tanınmamı tır.

Kanunda kilise, yasaların altında kalmayan tek müessese kabul edilir. Buna göre kilise, hiçbir vergi ödemez hatta bazı durumlarda toplanan vergiden pay alır. Bölge halkı kiliseyi yöneticilere ikâyet edemez, onlar kiliseyi ancak ba piskoposa ikâyet edebilir, onun verdi i karar da tartı lmasız uygulanır. Kilisenin mahalleye verdi i zarar maddi zarar ise kilise onu tazmin eder ama ayrıca kimseye ceza ödemez. Kilise bulundu u bölgede ve o bölgenin dı ında mülk edinme hakkına sahiptir. Bir bölgenin mülkü bir ba ka bölgenin ahıslarına satılmazken ba ka bir bölgenin kilisesine satılabilir.

Kilisenin edindi i bu mülkler dokunulmazdır. Kilisenin mülkü özel mülk olarak ahıslara devredilemez. Kilisenin mülkü, kilise, papaz ve mahallenin koruması altındadır. Kilisenin mülkünü özelle tirmeye çalı an fark edildi inde mahalle onu durdurur ve kilisenin mülkü tekrar kiliseye verilir. Kilise mülküne zarar veren ki iye mahalle o zararı ödettirir ayrıca kendisine ceza verir. Kiliseden çalan ahıs, hırsızlık haberi yayılmadan önce çaldı ı objeyi geri getirir papazın affını alırsa ceza almaz aksi takdirde kiliseye çaldı ı malın iki katını verir ayrıca mahalleye de vergi ödemek zorunda kalır.

Kilise, mahalle himayesi altındadır. Kilise kimseyi cezalandıramaz. Kiliseye yapılan saygısızlıkların cezalarını mahalle verir. Kiliseye kar ı yapılan her saldırı veya haksızlık mahalleye yapılmı sayılır onun öcünü de mahalle alır. Kiliseye saygısızlık yapan kilise, cemaat ve bayra a vergi ödemek zorunda kalır.

¹³⁷ Mücadele, 58/14

¹³⁸ Zuhayli, a.g.e, s. 199

Kilisenin mülkü, papaz tarafından idare edilir. Bu konu hakkında kimse papazı rahatsız edemez.

Papazın kiliseye tayini piskopos tarafından yapılır. Papazı görevinden azledebilen tek makam piskoposluk makamıdır.¹³⁹

B. PAPAZIN HAK VE GÖREVLER

Papaz, bölge insanlarına ders verme ve dinden sapıttıklarını fark etti inde onları azarlama görevi vardır. Papaz bütün dini ve ruhani i leri yürütür, bu i lerine de kimse karı amaz.

Papaz verdi i hizmetin kar ılı ı olarak kilise vergi gelirinden ondalık almaya hakkı vardır. Kilisenin vergi geliri bölgeden bölgeye de i ti i için her papazın aldığı miktar aynı de il. Papaz kendisine ait ondalık hissesini ya kendisi toplar veya bir i çi tutar o da papaz adına toplar. nsanlar onu papaza götürmek zorunda de ildir. Papazın ayrıca kilisenin mülkünden çıkan ürünlerin kazancında da payı vardır.

Papaz istenilen bütün dini ve ruhani hizmetleri yerine getirmek mecburiyetindedir. Ayrıca özel günlere ait, evleri kutsama, cemaate senenin farklı günlerinde bölge kilisesinden uzak hazirelerde hizmet verme ve benzeri ayinleri yerine getirmekle yükümlüdür.

Kilisenin kendisi gibi de papaz mahalle himayesi altındadır. Papaza saygısızlık yapan, papaza küfreden, onu döven yahut öldüren bölgenin kanunlarına göre cezalandırılır. Papazı öldüren kilise ile de il bayrak ve papazın ailesiyle kan davasına girer. Papaz birini öldürürse ona kar ı kan davası güdülmez, kan davası papazın ailesine a ılır.

Papaz ola an üstü durumlar hariç yemin etmez. Yemin etti inde de ncil'e el sürmesi gerekmez, ncilin kar ısında durması yeterlidir. Yemini de 24 ki inin yeminiymi gibi kabul edilir.

Papazı yaptığı ı suçlar için ancak amiri cezalandırabilir. Ancak papazın yaptığı ı suç çok büyükse davası kanun yasalarına uygun i lenir ve cezası da kanuna göre verilir. Böyle bir durum oldu unda din zarar görmesin diye davanın görüldü ü yere piskopos gözlemci olarak ba ka bir papaz gönderir.

¹³⁹ Gjeçov, a.g.e., 1. Kitap, 1. Bölüm, Kilise

Papaz birini vurur veya döverse, yaptı ndan dolayı ceza görmez. Vurulan veya dövülen ki i Tanrı tarafından vurulmu veya dövülmü kabul edildi i için a a ılanmı sayılmaz.¹⁴⁰

C. K L SEN N ÇALI ANLARI VE H ZMETÇ LER

Kilisenin adına i yapan ki iler özel i lerde de çalı abilirler. Ancak kilise için i yaptıkları zaman kilise gibi mahalle himayesi altındadırlar. Kilise hizmetçisi kilise adına bir hizmet yerine getirirken birileri tarafından rahatsız edilirse, onu rahatsız eden ceza alır, bu cezanın parası kilise ve mahalle arasında payla ılır. Aynı ey kilise çalı anının ba ına gelirse alınan para kilise ile çalı an arasında payla ılır. Kilisenin hizmetçisini öldüren o bölgeden insanlarındansa sadece ölenin ailesiyle kan davasına girer, ayet ba ka bir bölgenin insanıysa bölge ile de kan davasına girmi olur.¹⁴¹

D. İSLAM'DA DİN ADAMLARI

İslam dininde din adamları diye bir müesseseden bahsedilmemektedir. Din adamları sınıfı batıya özenerek kurulmu tur. Bunun için ne din adamların ne de hizmetçilerin di er insanlara nazaran üstünlü ü vardır. İslam'da bütün insanlar hata yapabilir, günah i leyebilir olarak kabul edilir.

XIV. M SAF RPERVERL K

Arnavutların kültüründe misafir özel bir yere sahiptir. Bunu Kanun da kanıtlıyor. Kanuna göre Arnavut'un evi Tanrının ve misafirindir. Ancak misafirin de uyması gereken kurallar var. Misafir, evin avlusuna girmeden sesler. Misafir sesledikten sonra ev reisi veya ev halkından birisi çıkıp misafiri kar ılar. Gelen misafirle selamlanılır ve kendisinden silahı alınır ve kendisi de eve alınır. Alınan silah askıya asılır, misafir de evin ba tarafına oturtulur. Ev normal günlerde ısıtılmıyorsa bile misafir geldi i gün ocak yakılır ve misafir Arnavutluk deyi iyle ekmek, tuz ve kalple kar ılanır. Gelen misafire ayaklarını yıkayaca ı su verilir, yataca ı yatak da hazırlanır. Misafir olarak gelen ki i normal bir misafir ise kendisine ailenin yedi i yemekten verilir ama özel bir misafir ise kendisine rakı, kahve sigara ve etli yemek hazırlanır. Çünkü kanuna göre “Dosta ev bile verilir”.

Misafirin silahının alınma sebebi unlardır:

¹⁴⁰ Gjeçov, a.g.e., 1. Kitap, 4. Bölüm, Bölge papazı

¹⁴¹ Gjeçov, a.g.e., 1. Kitap, 5-6. Bölüm, Kilise hizmetçileri ve çalı anları

a) Bu davranı adamlık göstergesidir ayrıca misafire kar ı memnuniyet göstergesidir

b) Koruyucu oldu un anlamına gelir, ona ho geldin derken o kendini güvende hissedecek ve senin onu her tehlikeye kar ı koruyaca ını bilecek

c) htiyat göstergesidir, çünkü misafir kötü niyetli olabilir ve sen silahını aldıktan sonra sana bir kötülük yapamaz olur.

Misafir hem evde hem de mecliste ba yere oturtulur ama mecliste söz hakkı yoktur. Misafir evin ba yerinde hem saygı için hem de evin halkından ayrılısın diye oturtulur. Evin ba yerinde oturuyor diye misafir yönetmez, o da ev reisi yönetimine tabidir.

Misafir, yolcu edilmeyi istiyorsa, istedi i yere kadar ev reisi veya ev halkından biri tarafından yolcu edilir. Misafir, yabancı kabul edilir, bölgeyi ve insanları tanımadı ı için dostu mı dü mana mı denk geldi ini bilemez. Misafiri yolcu etmenin mantı ı da budur, o kimseye zarar vermesin, kimse de ona zarar vermesin.

Kanuna göre misafirin verdi i zararı onu misafir eden ki i tazmin eder. Kanunun deyi iyle “ekmek zararları tazmin eder”. ayet zarar gören misafir olursa onun hakkını almak da misafire edene aittir.

Kanuna göre evine hiç gelmemi ama senin misafirin oldu unu söyleyen veya kapına gelip sigarasını yakmak için senden kor isteyen de misafirin kabul edilir. Misafirin onurunu korumak için kendi hayatını tehlikeye atman gerekiyorsa onu yapacaksın ve misafirine son nefesine kadar sahip çıkacaksın. Misafirin hakkını almamı ki iye a a ilanma ifadesi olarak her ey sol el ve diz altından verilir. Kanuna göre sol el hain eldir, alır ve hiç vermez. Sol elle sadece hainler tokala ır. Eski zamanlarda böyle ki iler köyce dövülürdü ve adamlar meclisine katılmalarına izin verilmezdi.

Bilerek ihanet eden köyce öldürülür ve kanı kaybolup gider.

Gelen misafire kar ı ev reisinin sergileyece i tavırlar da kanun ile belirlenmi tir ve öyledir:

a. Misafir sofranın ba kö esindeki yerini aldıktan sonra evin koruması altına girer.

- b. Misafir olarak gelen bayraktara koçun ba ı verilir di er misafirlere ise omuz.
- c. Misafir olarak bayraktar de il de sancak ba ı gelirse ona omuz di er misafire ise ba verilir.
- d. Misafir rakı ve yemeyi ilk bırakır.
- e. Sofrada Gjomarkaj'dan birisi ve uzak bir misafir bulunursa, bayraktar ba ı onunla payla ır misafire ise omuz kalır.
- f. Bayraktar koçun ba ını yumru uyla kırar, misafir de omuzun etini yedikten sonra kemi ini kırar. (ili ini çıkarır)
- g. Mirdita veya Lezha'ya Oher sanca ından bir misafir gelirse de aynı evde Gjomarkaj'dan birisi varsa ba kö eye Oher'li oturur Gjomarkaj da onun yanına oturur. (Bu onur meselesi diye yapılmaz)
- h. Kahveyi ilk misafir alır sonrasında ev reisi.
- i. Sofrada elleri ilk ba ta ev reisi sonrasında da misafir yıkar.
- j. Rakının ilk barda ını ev reisi içer ikincisini de misafir içer.
- k. İlk lokmayı misafir yeme e batırır sonrasında ev reisi.
- l. Misafirinden önce yeme e lokmasını batıran ev reisi 500 grosh'luk bir ceza öder.
- m. Misafirin önünde kendi sofrasına saygısızlık yapan ev reisi 500 grosh'luk bir ceza öder.
- n. Misafir yapılan hakaretin öcünü almak için açılan silah ate inin bir cezası yoktur.

Bunlar oyun gibi gelir ama uyulmadı ı zamanlarda aynı sofrada oturan insanların birbirini öldürmeye sebep olmu tur. Misafirin saygısında eksiklik olmamalı.¹⁴²

slam'da misafirin a ırlamasına özen gösterir. Misafir a ırlamak, bazı ki iler tarafından genellikle maddi ve manevi bir külfet olarak algılanır. Çünkü bu insanlar misafir a ırlamay ı, Yüce Allah'ın rızasını kazanmaya ve güzel ahlak sergilemeye vesile olacak bir ortam olarak algılamazlar. Toplumsal bir gelenek ya da sosyal bir zorunluluk olarak görürler. Bu konuda ancak menfaat sa lama ihtimali onlar için evklendirici olur. Oysa Kuran ahlakını benimsemi bir mümin için misafir a ırlamak de erli bir ibadet ve güzel ahlakın ortaya konulabilece i bir vesiledir. Bu nedenle müminler, iman etmeyen insanların aksine misafiri güzellekle kar ırlarlar.

¹⁴² Gjeçov, a.g.e., 8. Kitap, 96. Bölüm, Misafir

Peygamberler Allah'ın insanlara ahlak ve tavır güzelli inde örnek olarak yarattı ı çok de erli insanlardır. Bizler din ahlakının nasıl ya anması gerekti ini peygamberlerimizin kıssalarından ö renebiliriz. Bu kıssalardan biri de Hz brahim ve konukları ile ilgilidir. Bir misafirin slam ahlakına göre nasıl a ırlanması gerekti i Kuran'da Hz brahim örnek verilerek açıklanır. A a ıdaki ayetlerde hayatı müminlere güzel bir örnek olan Hz. brahim'in, ya adı ı olay öyle haber verilmektedir: “brahim'in a ırlanan konuklarının haberi sana geldi mi? Bir zaman brahim'in yanına girmi ler: “Sana selam olsun” demi ler, O da, “Size de selam olsun” demi , içinden “Bunlar tanınmamı bir topluluk” (diye dü ünümü tü). Hemen ailesinin yanına gidip, semiz bir buza ıyı (kesip pi irip) getirmi ti. Bunu onlara onlara yakla tırıp, “Yemez misiniz” dedi.¹⁴³

Kuran'da bahsi geçen Hz brahim'in konuklarını a ırlama ekli, slam ahlakının günlük hayata yansıyan en güzel örneklerinden bir tanesidir. Bu ayetlerdeki bilgilere göre:

Misafir Güzellikle Kar ılanmalıdır: Hz brahim kıssasında oldu u gibi müminler, a ırlayaca ı kimselere öncelikle saygı, sevgi, huzur ve güler yüz sunar. Bunlar olmadan yalnızca ikrama dayalı bir a ırlama ho nut edici olmaz.

Misafir Rahat Ettirilmelidir: Kuran ahlakına sahip müminler, misafirin olabilecek tüm ihtiyaçlarını, özenle dü ünür, onun söylemesine ve hissettirmesine gerek kalmadan bu ihtiyaçlarını kar ırlarlar.

kram Sezdirmeden Hazırlanmalıdır: Ayette bildirildi i gibi Hz brahim gelen misafirlere sunaca ı ikramı sezdirmeden yapmı tır. Çünkü misafir olan ki i, ço u zaman nezaketinden dolayı kar ı tarafa ihtiyaçlarını hissettirmez Hatta ço u zaman da ince dü ünceli davranarak kendisine yapılacak olan ikramları engellemeye çalı ır.

kram Gecikmeden Yapılmalıdır: Yine bu ayetlerde i aret edilen bir ba ka güzel tavır da, söz konusu ikramın gecikmeden yapılmasına yöneliktir. Böyle bir tavır her eyden önce ki inin, misafirin varlı ından duydu u memnuniyeti ifade eder.

kramın En yisi Seçilmelidir: Misafir a ırlama adabında uygun tavırlardan biri de Zariyat Suresinde haber verildi i gibi ikram edilebilecek en iyi yiyeceklerin seçilmesidir Hz brahim evine gelen konukları tanımadı ı halde yapabilece i ikramın en iyisini yapmaya çalı mı .¹⁴⁴

XV. HIRSIZLIK

Kanuna göre hırsızlık olayında sadece kendi eliyle ba kasının malını gizlice alan ki i cezalandırmaz. Ayrıca hırsıza yardım eden yardakçıları, ona yemek veren, çaldı ı malı ondan satın alan, hırsız çocuklar ve soyguncular da Kanunen ceza görür. Kendi eliyle malı çalan ki i, yakalanırsa çaldı ının iki katını mal sahibine geri verir bölgeye de 500 grosh

¹⁴³ Zariyat, 24-27

¹⁴⁴ İmi Ara tırmalar dergisi, sayı 57, mart 2009, s. 48-50

ceza. Yardakçılar malı birebir tazmin eder. Yemek veren ve çalıntı malı satın alanlar hırsız gibi ceza görürler. Çocukların çaldığı malı aileleri tazmin eder. Soyguncu güç kullanarak aldığı malı geri verir, köye 500 grosh ceza ve mal sahibine zaman kaybettirmiş olduğu zamanın ücretini verir.

Kanun hırsızlığı engel olmak ceza olarak çalınan her mal için iki tane geri verme kuralını getirmiştir. Bu kural büyükbaş hayvan, küçükbaş hayvan ve diğer bütün mallar için geçerlidir. Bire iki kuralı çalınmamış ama yakılmış ev, kulübe, mesken, kuru ot veya saman yığını, yapraklar ve çit için de geçerlidir. Bire iki kuralı öldürülen horoz ve iyi beslenmiş domuz için geçerli değil, bu iki hayvan için 500 groshluk bir para cezası verilir. Ziraat aletlerinin çalınmasında da, aletler geri verilir ve alınılan günler için ücret verilir.

Hırsızlığın en ağır cezası, misafirin malı çalındığı zaman verilir. Hırsız ev halkından ise köyce rezil kabul edilir ve meclislere katılması men edilir. Misafirin malını çalan ev halından değilse ona evi kırmanın ve misafiri ağız ilamanın cezası verilir.

Kanuna göre bölgeler arasındaki yollarda geçmek için ücret vermek gerekmez ve yol kesip ücret isteyen veya güç kullanarak yolcunun malını alan soyguncu sayılır ve kanunen cezalandırılır. Soyguncu güç kullanarak aldığı malı geri verir ayrıca başlı olduğu köye de 500 groshluk bir para cezası da verir.¹⁴⁵

İslam zina cezasıyla ırzları koruduğu gibi, hırsızlık cezası ile de malları koruma altına almayı amaçlamıştır. Kuran'da şöyle buyrulur: “Hırsızlık yapan erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık Allah'tan bir ceza olarak ellerini kesin. Allah her şeye galip, tam hüküm ve hikmet sahibidir.”¹⁴⁶

İslam toplumunda insanların birbirinin mallarına göz dikmeyeceği tedbirler alınır. Yoksul ve muhtaç duruma düşenler için zekat en büyük sosyal yardımlaşma kurumudur. Devlet, kimsesiz ve çaresizlerin elinden tutmakla yükümlüdür. Durum böyle olunca zaruret yüzünden, hırsızlığı yönelme söz konusu olmaz. Buna göre ceza da hırsızlığı alı kanlık haline getirmiş ve bunu profesyonelce işleyenlere yönelmiş olur. Nitekim Hz. Ömer bir kitlelik yılında hırsızlık cezasını uygulamamış, ancak zaruret yüzünden hırsızlık yapana da devlete halini arz etmediği için başka ceza vermemiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Gjeçov, a.g.e., 10. Kitap, 112. Bölüm, Hırsızlığın tanımı

¹⁴⁶ El-Maide, 5/38

¹⁴⁷ Döndüren, **Delilleriyle ticaret ve iktisat ilmi**hali, erkam yay., İstanbul 2008, s. 23

XVI. AH T (BESA)

Arnavut denilince birçok yerde besa (ahit) akla gelir. Besa Arnavutluk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Bunun kökleri eski Arnavutlara dayanır. Kanuna göre besa (ahit) maktulun ailesinin katile ve ailesine onları bir süreli ine kan davası için takip etmeyece ine dair verdikleri sözdür. Bir anlamda ahit kar ıdaki insana bu kadar süre için sana benden zarar gelmez demek olur. Kanuna göre katil ahit almak için maktulun ailesine adam göndermeli, ahit vermek ise adamlı ın ta kendisidir. Bu verilen süreli ahit kanın ba ı landı ı anlamına gelmez. Kanuna göre katile ahit verilirse maktulun cenaze törenine katılabilir. Ahit verildi i takdirde maktulun cenazesine katılmayan katile maktulun ailesi daha sonra ahit vermezse ayıp olmaz, adamlı ından bir ey kaybetmez. Cenazeye katılmak için verilen ahidin süresi 24 saattir. 24 saatten sonra katil, ailesinin di er erkekleriyle beraber evde kapanır. Katil için ilk ahit isteyecek kurum köyün kendisidir. Köye ahit verilmeden kimse ahit isteyemez. Köye ahit verildikten sonra sırasıyla kabileler ve ahıs olarak dostlar ahit istemeye gidebilir. Köy ve dostlar tarafından alınan ahit bir aylıktır. Kanuna göre maktulun ailesi zayıf ve güçsüzse katilin gene evde kapanması gerekir. Güçlü bir ki i katili alıp gündüzleyin maktulun köyünde gezdiremez. Kanuna göre “ nsan kan davasına girince kaçması ve saklanması ona görev olur!”.

Kanunda kan davasının ahdi dı ında sürü ve çoban ahdi¹⁴⁸ diye isimlendirilen ahit türü vardır. Bu ahit sürü ve çobanların geçi i hakkında iki veya daha fazla bayra ın aralarında yaptıkları anla madır. Bayraklar, aralarında bu ahdi kurunca yolcunun, elçilerin ve çobanla sürünün yolunu belirlemi olurlar. Bu kategori insanları bir beldeden di er beldeye geçi yaparken belirlenen yolların dı ına çıkmadıkları sürece güvendedirler.

Bu kategori insanlar belirlenmi sınırlar içindeyken öldürülürse veya soyulursa sürü ve çoban ahdi çi nenmi olur. Bu ahdi çi neyen ki i maktulun ailesine kan bedeli olarak 22 kese verir (her bir kese 500 groshtur) ayrıca Katilin bayra ı katile ait üç evi yakar ve tarlaları nadasa bırakır, ba ve bahçe gibi mülkleri tahrip eder.

Ahit, Arnavutların sözünde duran adamlar olduklarının bir göstergesidir. Çünkü babanın, karde in veya aile fertlerinden ba ka birisini öldürmü adama dola ma serbestli i tanımak gerçekten er adamın i idir.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Gjeçov, a.g.e., 10. Kitap, 123. Bölüm, Sürü ve çoban ahdi

¹⁴⁹ Gjeçov, a.g.e., 10. Kitap, 122. Bölüm, Ahit

XVII. ÖLÜM

A. LEKE DUKAGJ N KANUNUNDA KAN DAVASI

Leke Dukagjini kanunu kan konusunda erkek, kadın ve çocuk olmak üzere bütün insanların de erini e it kabul eder. Bu konuda yönetici ile avam ve zengin ile fakir arasında fark yoktur. Kanuna göre herkes Tanrı tarafından ba ı lanmı , herkes de e it de erdedir. ayet böyle bir fark kabul edilseydi fakirler bo yere öldürülmeye ba lardı. Kanuna göre öldürülen her bir ki i için kan bedeli 6 kese (500'er grosh), 100 koç ve bir öküzdür. Yaralamanın bedeli de bunun yarısı kadardır. Ama yaralama bazen de yaranın bölgesine göre belirlenir, yara belden yukarı bir bölgede olursa 3 kese belden a a ı olursa 750 grosh ödenir. Yaralanan uzuv kesilirse doktor masrafı da verilir.

Kan davasının dı ında sadece kadınlar ve papazlar kalıyor. Kadın ve papaz öldürürse onlara kar ı kan davası güdülmez, dava ailelerine a ılır.

Eski zamanlarda kan davası sadece öldürenin öldürülmesini kabul ederdi ama daha sonra çıkan kanunlar katilin ailesini ve akrabalarını da kan davası için öldürülebilirler kapsamın almı tır. Yakın ve uzak akrabalar öldürme olayından sonraki 24 saat içinde kan davası için öldürülebilir, daha sonra ahit alıp hayatlarına devam edebilirler. Aile ise katille beraber aralarından biri öldürülene dek veya kan ba ı lanana dek evde kapanırlar.

Kanuna göre kavga eden iki ki i birbirini öldürürlerse onlar kana kan gitmi sayılır, kan davası i lemez, ailelerin hiçbiri ceza ödemez. Ama kavga edenlerin birisi ölür de di eri yaralı olarak kurtulursa yaralı olarak kurtulan ölenin ailesine yaralama bedeli kadar bir bedel öder.

Kanuna göre çalan, ki iye küfür eden, borcunu ödemeyen, döven veya tehdit eden ve sebepsiz rahatsız eden ki i öldürülmez, bu ki ileri öldüren kan davasına girer. Bu ki iler cezayı hak ediyorlar ve bu hak ihtiyarlar heyetine ba vurarak elde edilebilir ama öldürmeyi hak etmiyorlar onun için bunları öldüren katil olur ve kan davasına girmi olur.

Bir ki i birisine borçludur diye ona kan hakkını ba ı lamak zorunda de ildir. Çünkü Kanuna göre kan ceza ile e it olamaz. Bu kural sadece zina durumunda geçerlili ini kaybeder. Zina yaparken yakalananların ikisi öldürülürse Kanuna göre kanları kaybolup gider. Zânilerin aileleri onları öldüren kan bedeli isteyemez ayrıca kendisine “eline sa lık” diyerek harcadı ı mermiyi de iade ederler. Aileler katilin onları zina yaparken

öldürmedi ine dair tereddütleri varsa ihtiyarlar heyeti katili yemine zorlar. Katilin yalan söyledi i çıkarsa katil kan davasına girer ayrıca Kanuna göre ceza öder.

Zina sonucu hamile kalmı bekâr veya evli kadın öldürülmeden uzak bir yere kaçabilirse bayrak ona ebediyen dönmeme yasa ı getirir. Zina edenler tespit edilirse kabile, köy ve bayrak tarafların ikisini de öldürür kanları da kaybolmu gider. Hamile kalan dul veya bekâr kadın gübre yı mının üstünde yakılır. –O kadın ate in arasına konulur ve onu hamile bırakanın ismi sorulur, isim çıkarsa o da alınır ve ikisi öldürülür.

Öldürmenin kazaen yapıldı ı kanıtlanırsa öldürene kar ı kan davası güdülmmez. Kendisi kan bedelini öder ve ahit alıp hayatına devam eder. Kazaen öldürme durumunda kan bedeli dı ında ceza ödenmez.

Ahit verildikten sonra aileler arasında kavga çıkarsa ahdi sa layan kefiller araya girerler ve verilen ahde uyulmasını sa lar. Kavga üstü ate açılmı sa ate açana ceza verilir.

Öldürme olaylarında cezayı her zaman katil almaz. ayet ceza ilk ate açana verilir. Teti i ilk çeken ki i öldürmeye çalı tı ı ki iyi öldüremezse kar ıdaki adam dönüp bunu öldürürse o sadece kan davasına girer, ceza ödemez. Çünkü ceza ilk ate açana aittir, ikinci açılan ate ilk ate gibi de il.¹⁵⁰

B. A LE Ç NDE ÖLDÜRME

Kanuna göre intihar edenin kanı kaybolur, ailesine de ceza verilmez. Karde karde i öldürürse öldürülenin kanı kaybolur fakat bayra a para cezası ödenir. Babasını öldüren çocuk kabile veya köyce öldürülür. Annesini öldüren çocuk ise ebeveynleriyle kan davasına girmi olur. Bu durum karısını öldüren adam için de geçerlidir. Kocasını öldüren kadının ailesi de maktul kocanın ailesiyle kan davasına girer.¹⁵¹

C. KANIN AFFED LMES

Kanuna göre kanın affedilmesi iki ekilde olur:

- a) Maktulun ailesinin yakınlarının araya girmesi ile
- b) Gjomark kabilesinin ba ları ve bayraktarların araya girmesi ile olur

¹⁵⁰ Gjeçov, a.g.e., 10. Kitap, 124. Bölüm, Kan

¹⁵¹ Gjeçov, a.g.e., 10. Kitap, 133. Bölüm, ntihar edenin kanı kaybolup gider

Aracı olarak ister birinci grup ister ikinci grup olsun kefiller arttır. Maktul tarafı kan bedeli dı ında istedi i bir ki i için de silah isteyebilir. Kan bedeli konu ulduktan sonra, kefil ve vadeler belli olduktan sonra yemek yenir ve kan affedilmi olur. Kefiller iki tülüdür. Kefillerin ilk grubu kan kefilleri diye bilinir ve katilin ailesi tarafından belirlenir. Bunlar kavgaların tekrarlanmamasını sa lar. Kefillerin ikinci grubu ise kan parası kefil diye bilinirler ve maktulun ailesi tarafından belirlenir. Bunlar kan parasının zamanında verilmesini sa larlar. Katilin ailesi kan parasını kan parası kefillerine verir, onlar da maktulun ailesine ula tırırılar. Kanuna göre maktulun ailesi kan parasını aracısız bir ekilde maktulun ailesine veremez.

Kan affedildikten sonra maktul ailenin reisi katilin kapısında bir haç i areti çizer. Bu haç i areti kanın affedilmesi i aretidir ve kapının üst veya yan taraflarında çizilebilir. Haçın çizilmesi için kullanılan demir de kanuna göre katilin damına atılır.

Kanı ba ı layan ile ba ı lanan arasında kanuna göre kan karde li i gerçekte tirilir. ki bardak alınır ve ortasına kadar su veya rakı ile doldurulur iki tarafın da küçük el parmakları i ne ile delinir ve akan kan bardaklara damlatılır. Taraflar kar ılıklı birbirinin kanı bulunan bardakları içerler ve ana baba bir karde gibi karde olurlar. Bu da kan davanın ebediyen bitti inin göstergesi olur.¹⁵²

D. VEFAT VE CENAZE MERAS M

Kanuna göre ölüm Arnavut ailenin ba ına gelen bir sıkıntı, bir musibettir. Onun için Kanun sıkıntısı olan aileye sıkıntı vermeyi yasaklar. Cenazesi olan aile bir hafta köye olan bütün sorumluluklardan muaf tutulur. Aile o hafta boyunca köyün mü terek i lerine katılmaz. Bir hafta geçtikten sonra aile normal hayatına döner.

Kanuna göre birisi vefat edince insanları cenazesine ça ırmak üzere haberciler gönderilir. Vefat eden ki i erkekse cenazesini erkekler ve kadınlar a lar. Vefat eden ki i kadınsa o lu ve karde leri dı ındaki erkekler cenaze için a lamaz. Cenazeyi a layan erkekler üzüntüsünü ifade etmek için yüzlerini tırnaklarlar ve gö üslerini döverler. Kadınlar a lar ama tırnaklanmazlar.

Cenazeye gelmekte olan ki iler vefat edenin köyüne girer girmez cenazeye gittiklerini gösteren iki özel e ya giyerler. Cenazenin yanına gelenler üç defa “çok

¹⁵² Gjeçov, a.g.e., 10. Kitap, 135. Bölüm, Kanın affedilmesi

üzüldüm” diyerek a ıt yakarlar. Kanuna göre cenazeye gitmek üzere yola çıkan kimse “görü ürtüz” demez, ona da kimse “iyi yolculuklar” demez. Hazirenin yanından geçerken mezar açmakta olanlara “kolay gelsin” denmez. Mezar açanlar vefat edenin yakınlarıysa ba sa lı ı dilenir, arkada ise “yoruldunuz mu” diye sorulur. Cenazeye gelen kahvesini içtikten sonra fincanını indirir ve “Tanrı gayret versin” veya “Tanrı gayret versin! Bundan sonra güzel i itelim” der. Bu durumlarda “Tanrı dü ün için sofrayı kurmanızı nasip etsin” denmez.

A ıt yakanlar, yüzleri ölüye dönük olarak ölünün etrafında yarım daire ekinde sıralanırlar. Cenazeyi ta ıyanlar da cenazeyi hazireye götürürken kimsenin kapısının önünden geçmemeye dikkat ederler. Cenaze topra a verildikten sonra herkes ölenin evine döner ve orada yemek yedikten sonra da ılırlar. Cenazeyi a larken yüzlerini tırnaklayanlar evlerine varıncaya kadar yüzlerini yıkamazlar.

Ölen erkekler için matem tutulur. Matem süresi ölümden ba layarak bir senedir. Belirtti imiz gibi matem sadece erkekler için tutulur, çocuklar ve kadınlar için matem tutulmaz. Matem tutulurken kadınlar siyah elbise giymek zorundadırlar. Siyah üzüntünün rengidir.

Ölenin evinde verilen yemekler dul bir kadın tarafından hazırlanır. E i hayatta olan kadın cenaze yeme i hazırlamaz, hazırlarsa e er dü ün yeme i hazırlayamaz olur. Yeni evlenmi kadın ailesine ziyarete geldi inde vefat ederse onun cenaze yeme ini ailesi hazırlar. nsanlar da ba sa lı ı için ailesine gider. Kocasının ailesi onlara yardımcı olmak isterse yardımcı olabilir. Vefat eden kadının ailesinin parası yoksa köy onlara borç verir, borç alınan para bir sene içinde de geri verilir.¹⁵³

E. SLAM HUKUKUNDA ÖLDÜRME CEZASI

Cahiliye ça ında kabileler, kendilerini birbirlerinden üstün görürlerdi, ayet kuvvetli kabilenin kölesi öldürülse yerine hür bir erkek; hür bir erkek öldürülse yerine iki hür erkek; kadın öldürülse yerine erkek öldürmek isterlerdi. Böylece o kabile, kendi kölelerinin ba kalarının hürlerine, kadınlarının ba kalarının erkelerine; bir erkeklerinin ba kalarının iki erke ine denk olacak kadar erefli oldu unu gösterirlerdi.¹⁵⁴

¹⁵³ Gjeçov, a.g.e., 12. Kitap, stisnalar ve ayrıcalıklar

¹⁵⁴ Ate , a.g.m., s. 323

slam'ın gelmesiyle durumlar de i ti. Allah'u Teala Kuran'da öyle buyuruyor: “Ey inananlar, öldürmede kısas size farz kılındı (Katilin de öldürülmesi gerekir). Hür yerine hür, köle yerine köle, kadın yerine kadın...”¹⁵⁵ Bu ayeti kerime ile kabileler arasındaki eref dengesizli i buzuldu, bütün kabileler e it kabul edildi.

Allah Teala, Resülü'ne Mekke'yi fethetmeyi müyesser kılınca Huzeyliler, Leyso ullarından Cahiliye döneminde kendilerinden öldürülmü birisine kar ılık bir adamı öldürdüler. Bu sebeple peygamber (s.a.s) aya a kalkıp bir hutbe verdi. Verdi i hutbesinde öyle buyurdu: “Her kimin (velisi oldu u) bir yakını öldürülecek olursa o, iki i ten hayırlı olanını yapmakta serbesttir. Ya o da (katili) öldürür ya da onun diyetini alır.”¹⁵⁶

bn Abbas (r.a), srail o ulları arasında diyetin söz konusu olmadı nı haber vermektedir. Yani onların, dökülen kana bir bedel almalarının yada katili öldürmeden öylece terk etmelerinin haram oldu unu ve bu hükmün anlara yazılan hükümler arasında yer aldı nı bildirmektedir.

Yüce Allah, bu ümmetin yükünü hafifleterek “Her kime karde inden affedilecek olursa ya örfe uyararak istesin ve ona (maktulun diyetini) güzellikle ödesin”¹⁵⁷ ayeti ile bu hükmü nesh etmi tir.¹⁵⁸

Peki katil nasıl öldürülmeli? Hemmam'dan, onun Katade'den rivayet etti ine göre, bir Yahudi bir küçük çocu un ba nını iki ta arasında ezdi. Peygamber (s.a.s) de onun ba nının iki ta arasında ezilmesini emretti.¹⁵⁹

Ebu Kılabe'den, o Enes'ten, onun öyle dedi ini rivayet etti: Ukl kabilesinden sekiz ki i (Medine'ye) geldi. Medine'nin havası onlara a ır gelince Resulullah (s.a.s) onları kendisine ait (zekat malı) develerin bulundu u yere gönderdi. Onlar da develerin sütünü içtiler. Sa lıklarına kavu unca slam'dan irtidad ettiler. Develerin çobanını öldürdüler, develeri de önlerine katıp götürdüler. Resulullah (s.a.s) onların arkalarından adam gönderdi. Yakalanıp getirildiler. Ellerini, ayaklarını kestirdi, kızdırılmı çivilerle gözlerine mil çekti ve ölünceye kadar onları bıraktı.¹⁶⁰

¹⁵⁵ El-Bakara,, 2/178

¹⁵⁶ Buhari, Diyat, 8; Müslim, Hac, 447; Ebu Davud, Diyat, 4

¹⁵⁷ El-Bakara, 2/187

¹⁵⁸ Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed et-Tahavi, **Hadislerle slam Fıkhi**, Kitabı yay., stanbul 2009, c. 5, s.

111

¹⁵⁹ Buhari, Husumat, 1; Müslim, Kasame, 17; Ebu Davud, Diyat, 10

¹⁶⁰ Buhari, Hudud, 15; Müslim, Kasame, 9, 14; Ebu Davud, Hudud, 3

Kıyas İslam'ın ilk dönemlerinde bu şekilde yapılmakta idi ancak "Kılıçtan başkasıyla kıyas yapılmaz"¹⁶¹ hadisi ile nesh edilmiştir. Şeyh İbn Kethir'e göre bu hadis, her maktule karışık şekilde öldürülürse öldürülsün kıyasın ancak kılıç ile uygulanacağına delildir.¹⁶²

Resulullah (s.a.s) Mekke'nin fethedildiği gün bir hutbe verdi. Hutbesinde dedi ki: "Şunu bilin ki, kamçıyla, sopa ile, ta'la kasıtlı olmayıp hata yoluyla öldürülen kimseden dolayı ağırla tırlımı bir diyet ödenir. Bu da, kırk gebe olan dişi deve olmak üzere yüz deve dir."¹⁶³ Bu hadis hata ile gerçekleştirilen öldürme için kıyasın uygulanmayacağına direkt diyetin alınacağına dair delildir.

Ubeyd b. Nadla el-Huzai'den, onun el-Mugire b. Şube'den rivayet ettiğine göre, iki kadından biri dişi erine çadır direğini vurmuş ve onu öldürmüştü. Resulullah (s.a.s), öldüren kadının asabesinin diyet ödemesine ve ölenin karnındaki cenin için de bir gurre ödemesine hükmetti. Gurre ise bir köle yada bir cariye dir. Bedevi: "yemek yememi, içmemi, sesi çıkmamı, doğarken aklamamı birisinin diyetini mi ödeyeceğim? Böyle bir şey (in kanı) boşunadır" dedi. Allah resulü: "Bu, bedevilerin yaptıkları seci' gibi bir seci'dir" dedi.¹⁶⁴ Bu hadis'ten cenin için ödenen diyetin bir gurre olduğunu anlıyoruz.

İslam devletinde diğ er dinlere mensup veya dinsiz olan kişilerin ahit almaları gerekir. Onların ahit almaları cizye ödemekle olur. Cizyesini ödeyen kafir İslam devleti sınırları içerisinde emindir. Ancak cizye ödemeyenin böyle bir emniyeti yoktur. Cizye ödemeyen kafiri öldüren Müslüman'a ne kıyas uygulanır ne de ondan diyet istenir.

İslam'da katilin ailesi de il katilin kendisi cezayı çeker. Bu ceza da şahıslar tarafından değil devlet tarafından verilir.

¹⁶¹ İbn Mace, Diyat, 25

¹⁶² Tahavi, a.g.e., s. 131

¹⁶³ Nesai, Kasame, 33

¹⁶⁴ Buhari, Tıb, 46; Müslim, Kasame, 36, Ebu Davud, Diyat, 19

SONUÇ

Bu çalı mamızda Leke Dukagjini kanununun bir incelenmesi yapıldı. Güncelli ini koruyan konular tek tek ele alındı ve ayrıntılarıyla açıklandı. Daha sonra aynı konular hakkında slam hukuku kaynaklarına göre ele alındı ve farklar daha belli olsun diye yan yana getirildi. Tezin sonunda çıkarılan sonuçlar a a ıdaki gibidir.

İk ba ta ele aldı ımız konular aile hukuku ile alakalı olan konulardı. Bu konulara baktı ımızda Leke Dukagjini kanununun katı kurallar içerdi ini ve bazı konularda çok a ırı gitti ini fark ettik. Leke Dukagjini kanununda kadın bir köle de erindedir, mal gibi muamele görüyor, ne söz hakkı vardır ne de miras hakkı. slam hukukunun çizdi i aile tablosuna baktı ımızda ise aile fertlerinin tamamına de er verildi ini, kadına miras ve söz hakkı verildi ini fark ediyoruz. Ayrıca kanun'da bo anmaya izin verilmedi ini bunun da zinaya ve ailenin çıkmaza girmesine sebep oldu unu fark ettik. slam hukuku evlili in hayat boyu olmasına ra men ailenin çıkmaza girdi i anda bo amaya izin verdi ini, ayrılan e lerin de ba ka ki ilerle evlilik kurabilmelerine serbestlik tanıdı mı gördük. Leke Dukagjini kanununda evliliklerin, aile iradesine ba lı oldu unu, dünür vasıtasıyla gerçekleşti ini ve evlenen erkek ve kızın iradesi alınmadan, itirazları dinlenmeden gerçekleşti ini gördük. slam hukukunda evlilikte asıl olan evlenecek olan ki iler in hür iradesinin ön planda oldu unu gördük.

Daha sonra miras konularına geçtik ve Leke Dukagjini kanununda mirasçı unvanına layık görülen tek grup eli silah tutan erkeklerin oldu unu fark ettik. slam hukukunun mirasçılar yelpazesini çok geni tuttu unu fark ettik. Bu sonuncu miras sisteminde hakkı yenmesin diye özellikle kadınların paylarının belli oldu unu fark ettik. İk miras sisteminde mirasın bir elden di er ele geçmesi amaçlanırken ikinci sistemde mirasın daha geni bir kitleye da ıtılması amaçlanmı tır.

Ele aldı ımız sonraki onular ceza hukuku konularıydı. Bu konuları i lerken Leke Dukagjini kanununda öldürme ve zina suçları dı ındaki suçlar için genelde maddi cezaya gidildi ini fark ettik. Bu cezalandırma uygulaması genelde yöneticilerin zenginle mesine

yol açardı. İslam hukuku sisteminde ise maddi cezalandırmadan kaçınılmı tır. Her suçun cezası da ayet veya hadis ile belirlenip de i tirilmemi tir. İnci sistemin suçu önlemede daha etkili oldu u bariz bir ekilde görülür.

Son inceledi imiz konular ise kan davaları ile alakalı konulardır. Leke Dukagjini kanununda öldürmenin cezası yöneticilerce de il maktulun ailesinden verildi ini ve uygulandı ını gördük. Öldüren ya evinde kapanır yada çıktı ı anda maktulun ailsini tarafından öldürülür. Öç sadece katilin öldürülmesiyle de il onun erkek yakınlarından birisinin öldürülmesiyle de alınımı kabul edildi i için katilin akrabaları da evde kapanmak zorunda kaldıklarını ve bunun da e itimsizli e yol açtı ını gördük. İslam hukukunda ise katilin cezasının devletçe verildi ini, ahsın öç almasına müsaade edilmedi ini gördük. Bu da olayın kapanmasını ve kan davasına dönü memesini sa ladı ını fark ettik.

Tezimizi ba tan sonuna kadar inceledi imizde Müslümanların Leke Dukagjini kanununu uygulamamaları gerekti ini anlıyoruz.

B BL OGRAFYA

- Acar, Halil brahim, “ slam hukuku açısından ni anlanma”, Atatürk Üniversitesi lâhiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 23, Erzurum, 2005
- Akgündüz, Ahmet, **Diyanet slam Ansiklopedisi**, “Ba lık”
- Bardako lu, Ali, Diyanet slam Ansiklopedisi, “Ceza”
- Bardhi, Pashk, “Shenime biyografike mbi A. Shtjefen Gjeçov”, **Kanuni i leke Dukagjinit**,Kuvendi yay, Shkoder 2001
- Bebek, Adil, **Diyanet slam Ansiklopedisi**, “Ceza”
- Berki, Ali Hikmet, **slam hukukunda feraiz ve intikal**, Diyanet i leri ba kanlı ı yay., Ankara 1985
- Boman, Sofia – Krasniqi, Njomza, “The kanun of Lekë dukagjini among Kosova Albanians in Sweden”,(yayınlanmamı yüksek lisans tezi), Marlö üniversitesi 2012
- Camaj, Martin, Kanuni i Leke Dukagjinit’in önzözü, Gjonlekaj Publishing Company, New York
- Çobani, Tonin, **Princi i perfolur Leke Dukagjini**, Enti botues lisian ve Toena yay, Tirane 2003
- Döndüren, Hamdi, **Delilleriyle aile ilmihali**, Erkam yay, stanbul 2008
- , **Delilleriyle slam Hukuku**, Erenler matbaası yay., stanbul 1983
- , **slami ölçülerle ticaret rehberi**, erkam yay., stanbul 2006,
- , **Delilleriyle ticaret ve iktisat ilmihali**, erkam yay., stanbul 2008
- Ebu Davud, Suleyman bin el-e as es-sicistani, **Sunenu ebu Davud**, Daru ibn Hazm yay., Lubnan

- el-Buhari, Ebu Abdullah bin Smail bin Brahim, **Sahihu el-Buhari**, mektebetu ibadu err-Rahman, Mısır 2008,
- el-Hazimi, Abdullah, ter. Hanifi Akın, **7 hadis imamın ittifak ettikleri hadisler**, Karınca & Polen yay., İstanbul 2009
- El-Kasani, Alaeddin Ebu Bekir Mesud bin Muhammed, **Bedayu es-Sanayi fi tertibi e - erayi**, 2. Baskı, Daru el-kitab el-arabiy yay. Beyrut 1974
- el-Mevsili, Mecuddin Abdullah, **el-htiyar li-talili el-Muthar**, Kahire (t.y.),
- Encyclopedia Britannica**, encyclopedia britannica yay, ABD, 1970
- Es-Sanani, Muhammed b. Smail, **Sebilu es-selam erhi bulugul meram min edilleti el-ahkam**, 3. Baskı
- et-Tahavi, Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed, **Hadislerle İslam Fıkhı**, Kitabı yay., İstanbul 2009
- Gjeçov, Shtjefen Kostandin, **Kanuni i Leke Dukagjinit**, terc. Leonard Fox, Gjonlekaj Publishing Company, New York, 1989
- <http://shekulli.com.al/web/p.php?id=2685&kat=108>
- ibn Kesir, Ebu el-Fida Smail Mamu ed-Din bin Ömer bin Kesir bin Davud, **Hadislerle Kur'an-ı Kerim tefsiri**, Çarı Yayınları
- bn Mace, Ebu Abdullah Muhammed bin Yezid el-Kazvini, **Sünen**, Thk. M.F. Abdalbaki, Mısır 1952,
- İmi Ara tirmalar dergisi, sayı 57, mart 2009
- Karaman, Hayreddin, **İslam'da kadın ve aile**, Ensar Ne riyat, İstanbul 2006
- Mangalakova, Tanya, "The kanun in present-day Albania, Kosovo, and Montenegro", IMIR yay., Sofia 2004
- Müslim, Hüseyin Müslim bin Haccac el-Ku eyri en-Nisaburi, **Sahihu Müslimin**, Daru İhyai el-kutubi el-arabiy
- Trnavci, Genc H., "The Albanian customary law and the canon of Leke Dukagjini: A clash or synergy with the modern law", selected Works 2008
- Yaran, Rahmi, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, "Dü ün"

Yeniçeri, Celal, **slam iktisadın esasları**, amil yay., stanbul 1980

Zuhayli, Vehbe, terc. **slam fikhı ansiklopedisi**, Risale yay., stanbul 2005

ÖZGEÇM

Adı, Soyadı	Halil	Mulaj
Do um Yeri ve Yılı	Durres	1987
Bildi i Yabancı Diller ve Düzeyi	Arnavutça, Anadil ngilizce, yi	
E itim Durumu	Ba lama - Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	2001 2005	Medreseja H. Mustafa Varoshi
Lisans	2006 2010	Uluda Üni.. lahiyat Fak. lahiyat Bölümü
Yüksek Lisans	2010 -	
Doktora	- -	
Çalı tı ı Kurum (lar)	Ba lama - Ayrılma Yılı	Çalı ılan Kurumun Adı
1.	-	
2.		
3.		
Üye Oldu u Bilimsel ve Mesleki Kurulu lar		
Katıldı ı Proje ve Toplantılar		
Yayımlar:		
Di er:		
leti im (e-posta):	halil_al@hotmail.com	
	Tarih	
	mza	
	Adı Soyadı	Halil Mulaj